

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการ สนับสนุนงานชลประทานเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน

โดย นายอภิสิทธิ์ ลัมยศ

31 ธันวาคม 2553

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการ สนับสนุนงานชลประทานเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน

โดย นายอภิสิทธิ์ ลัมยศ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	ก
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ข
บทที่ 1	
โครงการ “สนับสนุนงานชลประทานเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน”	1
- หลักการและเหตุผล	1
- คำถามวิจัย	1
- วัตถุประสงค์	1
- พื้นที่ดำเนินการ	2
- กลุ่มเป้าหมาย	2
- การดำเนินงาน	2
- ผลที่คาดว่าจะได้รับ	2
บทที่ 2	
กระบวนการดำเนินงาน	4
- การสร้างความเข้าใจกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น	4
- การทำความรู้จักและสร้างความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่และชุมชน	5
- ลงพื้นที่เพื่อค้นหาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ	6
- การศึกษาบริบทชุมชนและวิเคราะห์พื้นที่เพื่อพัฒนาเป็น โจทย์วิจัย	8
- ลงพื้นที่เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานชลประทานเพื่อท้องถิ่น	12
- อบรมพัฒนาศักยภาพการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม	13
- สรุปบทเรียนการทำงานระหว่างทางและสิ้นสุดโครงการ	12
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม	19
บทที่ 3	
ผลการดำเนินกิจกรรม	36
- แนวคิดการดำเนินงาน โครงการ เดิม น้ำ เดิมชีวิต	36
- ชุดความรู้ในการทำงานเชิงกระบวนการ	37
- ชุดความรู้พื้นที่ทั่วไป	41
- ชุดความรู้งานชลประทานเพื่อท้องถิ่น	64
- เงื่อนไขปัจจัยของพื้นที่ ที่ทำให้เกิดเป็น โครงการวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่น	67
- แนวทางการขยายผลการบริหารจัดการน้ำระดับลุ่มน้ำแม่จรมในอนาคค	68

บทที่ 4	สรุป อภิปรายผล วิเคราะห์และข้อเสนอแนะ	70
ภาคผนวก		90

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการ สนับสนุนงานชลประทานเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน ระยะที่ 1 ได้ดำเนินการภายใต้วัตถุประสงค์ คือ เพื่อสนับสนุนให้นักประสานงานชุมชนชลประทานเพื่อท้องถิ่น (ปส.ชป.) และเจ้าหน้าที่ชลประทานในพื้นที่จังหวัดน่าน เกิดการเรียนรู้กระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และพัฒนาเงื่อนไขที่เอื้อต่อการพัฒนาโครงการวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน จำนวน 1 แห่ง รวมถึงสังเคราะห์องค์ความรู้เรื่องรูปแบบการสนับสนุนงานชลประทานเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน และองค์ความรู้ในการทำงานร่วมกับหน่วยงานกรมชลประทานและสำนักงาน กปร.

ในการสนับสนุนงานชลประทานเพื่อท้องถิ่น ได้กำหนดกระบวนการดำเนินงานไว้หลายรูปแบบทั้งในด้าน การสร้างความเข้าใจกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นสำหรับเจ้าหน้าที่โครงการชลประทาน นักประสานงานชุมชนชลประทานท้องถิ่น หรือ ปส.ชป. ด้านการสร้างความสัมพันธ์ทั้งในส่วนของเจ้าหน้าที่และกลุ่มชาวบ้าน ด้านการพัฒนาศักยภาพ รวมถึงการด้านการศึกษาริบทชุมชน สถานการณ์ปัญหาเพื่อพัฒนาเป็นโจทย์วิจัย นอกจากนั้นยังได้ออกแบบการทำงานในพื้นที่จริงร่วมกับชาวบ้าน การสรุปบทเรียน

ผลของการดำเนินงานของโครงการ สามารถจำแนกเป็นหมวดหมู่ ซึ่งประกอบด้วย แนวคิดการดำเนินงานของโครงการเติมน้ำเต็มชีวิต ชูความรู้ในการทำงานเชิงกระบวนการ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ และชูความรู้พื้นที่ทั่วไป สภาพการบริหารจัดการน้ำของชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงชูความรู้งานชลประทานเพื่อท้องถิ่น ซึ่งมีทั้งความเฉพาะ ความเหมือนและแตกต่างจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในแต่ละประเด็น รวมถึงเงื่อนไขปัจจัยที่ทำให้เกิดโครงการวิจัยในพื้นที่

ผลของการศึกษาพบว่า ก่อนที่จะมีโครงการ ทั้งในส่วนของเจ้าหน้าที่โครงการชลประทานและกลุ่มชาวบ้าน ต่างไม่ได้คาดหวังกับโครงการนี้มากนัก เนื่องจากมีความคุ้นชินกับการดำเนินงานของโครงการอื่น ๆ ที่เคยเข้ามาในชุมชนและไม่ค่อยมีความต่อเนื่องของการดำเนินงาน หากแต่เมื่อได้มีการดำเนินงานร่วมกันจนเสร็จสิ้นโครงการ ทั้งในส่วนของเจ้าหน้าที่และชาวบ้าน ต่างมีทัศนคติที่เปลี่ยนไป โดยมองว่า โครงการดังกล่าวได้สร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้น เช่น การได้รับความสัมพันธ์ที่ดีจากทั้งสองฝ่าย ชุมชนมีความเข้าใจในการบริหารจัดการน้ำมากขึ้น เจ้าหน้าที่ได้ลงพื้นที่เพื่อทำงานร่วมกับชุมชนดีขึ้น และยอมรับฟังปัญหาของชุมชน และเจ้าหน้าที่ได้ข้อมูลจากชุมชนเพิ่มมากขึ้น โดยผ่านการเชื่อมประสานจากพี่เลี้ยงฯ และ ปส.ชป. ขณะที่ชาวบ้านก็มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งต่างจากอดีตที่ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เป็นเพียงผู้รองรับการพัฒนาเท่านั้น

ผลการดำเนินงานของโครงการ ยังได้สร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้น เช่น ชุมชนได้ร่วมกันรื้อฟื้นวัฒนธรรมประเพณีขึ้นมาใหม่ หลังจากที่เคยเลิกละการปฏิบัติมาหลายสิบปี เช่น การเลี้ยงผีฝาย การสืบชะตาแม่น้ำ สมาชิกให้ความร่วมมือดีขึ้น อาคารชลประทานและระบบเหมืองฝายได้รับการปรับปรุงแก้ไข ชุมชนสำนึกถึงความเป็นเจ้าของและเป็นสมบัติร่วมของชุมชน ทำให้ปริมาณน้ำเพียงพอต่อการทำการเกษตร ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหายอดชุมชนได้ จนในปัจจุบันมีการขยายพื้นที่การเกษตรเพิ่มขึ้น

ในภาคสังคม ผู้เฒ่าผู้แก่ ปราชญ์ชาวบ้านและกลุ่มเยาวชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัย ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และถ่ายทอดความรู้ในด้านต่าง ๆ ทำให้กลุ่มเยาวชนได้เห็นคุณค่าของความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำเอาองค์ความรู้ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้กับความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างลงตัว นอกจากนี้ กลุ่มชาวบ้านยังได้มีการขยายเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำไปสู่กลุ่มอื่น ๆ ซึ่งอยู่ในลุ่มน้ำเดียวกัน เพื่อที่จะได้ปรึกษาหารือเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหา ทั้งในด้านการบริหารจัดการน้ำ ทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของกลุ่มน้ำเดียวกัน

ผลของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จึงถือได้ว่าได้สร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้น ทั้งในส่วนของเจ้าหน้าที่และกลุ่มชาวบ้าน ให้หันหน้าเข้ามาร่วมมือกันในการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการน้ำเพิ่มมากขึ้น รวมถึงยังเป็นส่วนสำคัญที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำและในด้านอื่น ๆ ให้เกิดขึ้นในลุ่มน้ำแม่จรม ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญในการลดปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ตามที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีความห่วงใยต่อการบริหารจัดการน้ำ จะเห็นได้จาก ทรงมีพระราชทานพระราชดำรัส เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2532 ความว่า “ต้องการให้โครงการชลประทานที่สร้างเสร็จแล้วมีการจัดการเรื่องการใช้น้ำอย่างถูกวิธีและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยเน้นให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันดำเนินการ” และพระราชทานดำรัสถึงโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยหวด จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2551 ความว่า “เป็นอ่างเก็บน้ำที่ใหญ่มาก มีน้ำมาก แต่ไม่มีคนใช้น้ำมากเท่าที่ควร” จากพระราชดำรัสดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน ก.ป.ร.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และกรมชลประทาน ได้ร่วมกันจัดทำโครงการ “เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ นาร่อง 84 แห่ง” ขึ้น โดยคัดเลือกโครงการจาก 9 จังหวัด ได้แก่ น่าน สกลนคร มุกดาหาร กาฬสินธุ์ เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ นครศรีธรรมราช และนราธิวาส โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ รูปแบบ และสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจากการปฏิบัติตลอดจนสร้างเครือข่ายระหว่างภาคประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐ ในการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการและยั่งยืน โดยได้มีการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือร่วมกัน ระหว่างทั้ง 3 หน่วยงานไปเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2552

ภายใต้ความร่วมมือดังกล่าว สกว.โดยฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีบทบาทเป็นหน่วยสนับสนุนด้านวิชาการ โดยมีหน้าที่ในการสนับสนุนให้นักประสานงานชุมชน ชลประทานเพื่อท้องถิ่น (ปส.ชล.) และเจ้าหน้าที่จังหวัดนาร่อง นำ “งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” ไปใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินโครงการร่วมกับชุมชนในพื้นที่นาร่อง เพื่อพัฒนาให้เกิดพื้นที่รูปธรรมของชลประทานเพื่อท้องถิ่น ซึ่งในการดำเนินการจะอาศัยศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น(Node) และพี่เลี้ยงในพื้นที่จังหวัดนาร่อง เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงาน โดยจังหวัดน่าน ทาง สกว.จะมีพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นกลไกหลักในการดำเนินงาน เพื่อค้นหารูปแบบในการสนับสนุนให้เกิดงานชลประทานเพื่อท้องถิ่น และขับเคลื่อนโครงการความร่วมมือให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

คำถามวิจัย

รูปแบบการสนับสนุนงานชลประทานเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดนาร่องควรเป็นอย่างไร และจะพัฒนารูปแบบการสนับสนุนดังกล่าวได้อย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสนับสนุนให้นักประสานงานชุมชนชลประทานเพื่อท้องถิ่น (ปส.ชล.) และเจ้าหน้าที่ชลประทานในพื้นที่จังหวัดน่าน เกิดการเรียนรู้กระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

2. เพื่อพัฒนาเงื่อนไขที่เอื้อต่อการพัฒนาโครงการวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน จำนวน 1 แห่ง
3. เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เรื่องรูปแบบการสนับสนุนงานชลประทานเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน และองค์ความรู้ในการทำงานร่วมกับหน่วยงานกรมชลประทานและสำนักงาน กปร.

พื้นที่ดำเนินการ

อ่างเก็บน้ำในพื้นที่โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในจังหวัดน่าน 1 แห่ง (ฝ่ายหมอเมือง อ.แม่จริม จ.น่าน)

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักประสานงานชุมชนชลประทานเพื่อท้องถิ่น (ปส.ชล.) และเจ้าหน้าที่ชลประทานในพื้นที่จังหวัดน่าน
2. ชุมชนในพื้นที่อ่างเก็บน้ำที่เป็นพื้นที่ปฏิบัติการชลประทานเพื่อท้องถิ่น

การดำเนินงาน

1. จัดประชุมเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานร่วมกับโครงการชลประทานจังหวัดน่าน
2. ลงพื้นที่เพื่อทำความรู้จักและสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน รวมถึงจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
3. ลงพื้นที่และจัดประชุมเพื่อค้นหาประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำที่ชุมชนต้องการพัฒนาโดยวิจัย
4. จัดประชุมทีมวิจัยชาวบ้านเพื่อยกร่างและปรับข้อเสนอโครงการงานชลประทานเพื่อท้องถิ่นให้มีความสมบูรณ์
5. ลงพื้นที่เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานชลประทานเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน เดือนละ 2 ครั้ง
6. จัดอบรมพัฒนาศักยภาพการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมให้ทีมวิจัยชาวบ้านและเจ้าหน้าที่โครงการชลประทานจังหวัด 2 ครั้ง
7. ประชุมสรุปบทเรียนการทำงานระหว่างทาง และเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานกับคณะทำงานชลประทานเพื่อท้องถิ่น 2 ครั้ง
8. จัดทำรายงานความก้าวหน้าและผลการปฏิบัติงาน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักประสานงานชุมชนชลประทานเพื่อท้องถิ่น (ปส.ชล.) และเจ้าหน้าที่ชลประทานในพื้นที่จังหวัดน่าน เรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจนสามารถนำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปใช้เป็นเครื่องมือในการทำงาน

2. เกิดโครงการวิจัยชลประทานเพื่อท้องถิ่น ซึ่งเป็นพื้นที่รูปแบบธรรมงานชลประทานเพื่อท้องถิ่น 1 แห่ง
3. ได้ความรู้เกี่ยวกับการทำงานร่วมกับหน่วยงานกรมชลประทานและสำนักงาน กปร.
4. ได้องค์ความรู้รูปแบบการสนับสนุนงานชลประทานเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน

บทที่ 2

กระบวนการดำเนินงาน

กระบวนการทำงานในโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ ในพื้นที่โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง 3 หน่วยงาน คือ สำนักงาน กปร. กรมชลประทาน และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในฐานะพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน ที่ได้เข้าไปมีบทบาทในการทำงานร่วมกัน จึงจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องสร้างความเข้าใจในเรื่องของกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการดำเนินงานด้านชลประทาน ดังนั้นจึงได้วางแผนทางการดำเนินงาน เพื่อให้การดำเนินงานในเรื่องดังกล่าวสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีขั้นตอนและกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้

1. การสร้างความเข้าใจกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

1.1 ระดับนักประสานงานชุมชนเพื่อท้องถิ่น (ปส.ชป) และเจ้าหน้าที่โครงการชลประทานน่าน ขั้นตอนและกระบวนการ

1. จัดเวทีทำความเข้าใจกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อให้ ปส.ชป.และเจ้าหน้าที่โครงการชลประทาน ได้เรียนรู้กระบวนการวิจัย ตั้งแต่แนวคิดที่มาของงานวิจัย รูปแบบการดำเนินงาน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การวิเคราะห์พื้นที่อย่างมีส่วนร่วม การทำแผนที่ การศึกษาบริบทชุมชน ปฏิทินทางการเกษตร ปฏิทินวัฒนธรรม TIME LINE SOCAIL MAPPING เป็นต้น รวมถึงการฉายวิทัศน์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และชุมชนต่าง ๆ ที่ได้ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ขณะเดียวกันพี่เลี้ยงฯ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้งานด้านชลประทานเบื้องต้น เพื่อที่จะได้ทราบกระบวนการทำงานและวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จและมีความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน

2. เชิญนักประสานงานชุมชนเพื่อท้องถิ่น เข้าร่วมเวทีเครือข่ายชุมชนคนวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน เพื่อที่จะได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานวิจัยร่วมกัน

3. ผู้ประสานงานโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ ฯ ส่วนกลาง จัดฝึกอบรมพัฒนาทักษะกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งมีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้ ปส.ชป.และเจ้าหน้าที่โครงการชลประทาน มีความเข้าใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

4. ลงพื้นที่เรียนรู้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ไปพร้อมกับพี่เลี้ยงงานวิจัย ตั้งแต่ขั้นตอนกระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัย การวิเคราะห์พื้นที่เพื่อให้เห็นสถานการณ์ปัญหาและนำมาพัฒนาเป็นโจทย์วิจัย

กลุ่มผู้เข้าร่วม

1. นักประสานงานชุมชนชลประทานเพื่อท้องถิ่น (ปส.ชล.) จ.น่าน
2. เจ้าหน้าที่โครงการชลประทานน่าน
3. พี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน

วิธีการ / เครื่องมือ

1. วิเคราะห์กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น
2. การบรรยายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
3. เวทีแลกเปลี่ยนพูดคุยกระบวนการทำงานร่วมกัน ภายใต้โครงการคิมน้ำ คิมนิเวศ
4. สรุปรูปทรงเรียนการจัดเวทีและแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน

1.2 ระดับชุมชน/ทีมวิจัยชาวบ้าน

ขั้นตอนและกระบวนการ

1. แนะนำแนวคิดที่มาของกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั้งในด้านขั้นตอนกระบวนการดำเนินงาน เครื่องมือในการเก็บข้อมูล รวมถึงฉายวิทัศน์กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และชุมชนที่ใช้งานวิจัยมาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชน
2. เรียนรู้การใช้เครื่องมือ เช่น การฝึกทำแผนที่ ปฏิทินการเกษตร ปฏิทินวัฒนธรรม แผนที่เวลา การศึกษาบริบทชุมชน และวิธีการเก็บข้อมูล
3. เติมเต็มความรู้กระบวนการวิจัย ผ่านเวทีเครือข่ายงานวิจัยในพื้นที่จังหวัดน่าน เพื่อให้เห็นกระบวนการทำงานของแต่ละพื้นที่และเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน

กลุ่มผู้เข้าร่วม

1. เจ้าหน้าที่โครงการชลประทานน่าน ปส.ชล.
2. พี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน
3. กลุ่มผู้ใช้น้ำฝ่ายหมอเมือง

2. การทำความเข้าใจและสร้างความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่และชุมชน รวมถึงจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สรุปกระบวนการ

1. แนะนำตนเอง หน่วยงานที่สังกัด บทบาทหน้าที่และภารกิจ
2. ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการทำงานร่วมกัน
3. ลงพื้นที่ร่วมกันเพื่อเรียนรู้บริบทชุมชน
4. สรุปรูปทรงเรียนการทำงานร่วมกัน
5. การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนในโอกาสต่าง ๆ
6. เรียนรู้วิถีการดำเนินชีวิตและวิถีการผลิต

ซึ่งหลังจากที่ได้พื้นที่แล้ว พี่เลี้ยงฯและเจ้าหน้าที่โครงการชลประทานน่าน นักประสานงานชุมชนชลประทานท้องถิ่น (ปส.ชล.) ได้ลงพื้นที่เพื่อเข้าร่วมประชุมกับกลุ่มผู้ใช้น้ำฝ่ายหมอเมือง เพื่อชี้แจงความเป็นมาของโครงการ วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน จากนั้นได้แนะนำตัวเองว่าเป็นใครมาจากไหน ทำงานเกี่ยวกับอะไร เพื่อเป็นการเปิดตัวทั้งในส่วนของทีมงานชลประทานและพี่เลี้ยงฯ รวมถึงการแนะนำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งในการศึกษาค้นคว้าในสิ่งที่ชุมชนต้องการหาคำตอบร่วมกัน รวมถึงกระบวนการวิจัยว่าเป็นอย่างไรและเปิดวิทัศน์หมู่บ้าน/กลุ่มที่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาพร้อมกันโดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือ

ในช่วงแรก กลุ่มผู้ใช้น้ำยังไม่มี ความเข้าใจในเรื่องของโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริรวมถึงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพราะถือเป็นเรื่องใหม่สำหรับชาวบ้าน ทีมงานจึงต้องอธิบายถึงความเป็นมาตลอดจนกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นรวมถึงการคัดเลือกเอาโครงการฝ่ายหมอเมือง เป็นพื้นที่นำร่องในการใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือร่วมในการทำงาน ต่อมาชาวบ้านกลุ่มผู้ใช้น้ำเริ่มเข้าใจมากขึ้น โดยในเวทีแรกส่วนใหญ่จะเน้นในเรื่องของการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเพราะพี่เลี้ยงฯ ยังไม่เคยเข้าไปในพื้นที่มาก่อน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาบริบทชุมชนและสถานการณ์ปัญหาของชุมชนที่แท้จริง ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ตลอดจนสร้างความเชื่อมั่นให้กับคนในชุมชนในตัวเนื้อหาของโครงการ หลังจากที่บ้านได้รับฟังข้อมูลในด้านต่าง ๆ แล้วก็มีความเข้าใจและยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการทำงาน เพราะเห็นว่าโครงการฯ มีประโยชน์ต่อคนในชุมชน ซึ่งบรรยากาศในเวทีเริ่มผ่อนคลายและชาวบ้านได้เริ่มเล่าถึงความเป็นมาของโครงการว่ามีความเป็นมาอย่างไร ตลอดจนสถานการณ์ปัญหาที่ผ่านมา ทำให้การจัดเวทีสร้างความเข้าใจในครั้งนี้เป็นไปได้ด้วยดี ซึ่งพี่เลี้ยงฯ ได้กล่าวถึงขั้นตอนต่อไปว่าชุมชนและทีมงานจะต้องทำอะไรบ้างเพื่อให้ได้โจทย์วิจัยที่อยู่ภายใต้สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

3. ลงพื้นที่และจัดประชุมเพื่อค้นหาประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำที่ชุมชนต้องการพัฒนาโจทย์วิจัย

ขั้นตอนและกระบวนการ

1. พี่เลี้ยงและเจ้าหน้าที่โครงการชลประทานน่านและปส.ชล. ร่วมกันออกแบบการจัดเวที
2. ลงพื้นที่เพื่อประชุมร่วมกับชาวบ้าน
 - 2.1 พี่เลี้ยงฯ ทบทวนความเป็นมาของโครงการให้ที่ประชุมได้รับทราบ
 - 2.2 ทบทวนกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

2.3 ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้บริบทชุมชน ทูทางสังคม สถานการณ์ปัญหาของชุมชน โดยเฉพาะในประเด็นด้านการบริหารจัดการน้ำ

2.4 สอบถามความพร้อมในการทำงานวิจัยร่วมกัน

2.5 คัดเลือกทีมวิจัยจากชุมชน

2.6 ทีมพี่เลี้ยงและปส.ชป.และทีมวิจัยชาวบ้าน ร่วมกันพัฒนาโจทย์วิจัย

2.7 สรุปรบทเรียนการทำงานร่วมกัน

หลังจากที่ทีมงานโครงการชลประทานน่านและพี่เลี้ยงฯ ได้ลงพื้นที่เพื่อประชุมชี้แจงกับกลุ่มผู้ใช้น้ำเกี่ยวกับความเป็นมาของโครงการว่ามีความเป็นมาอย่างไร ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน จากนั้นพี่เลี้ยงฯและทีมงาน ปส.ชป. ได้ลงพื้นที่เพื่อร่วมประชุมกับชาวบ้านเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ชุมชน ตลอดจนสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำฝายหมอเมือง ในการจัดเวทีครั้งแรก เป็นการให้กลุ่มผู้ใช้น้ำได้เล่าถึงความเป็นมาของชุมชน ตลอดจนสถานการณ์ปัญหาในทุก ๆ ด้าน เพื่อที่จะได้เห็นภาพของชุมชนแบบกว้าง ๆ เมื่อให้เห็นสภาพบริบทชุมชน ตลอดจนสถานการณ์ปัญหาแล้ว พี่เลี้ยงฯได้แนะนำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น รวมถึงวิธีการขั้นตอนกระบวนการของงานวิจัยว่าเป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มผู้ใช้น้ำได้เรียนรู้งานวิจัยเบื้องต้น รวมถึงการสอบถามถึงความเป็นไปได้ว่างานวิจัยเพื่อท้องถิ่นชาวบ้านสามารถทำได้หรือไม่ โดยเปรียบเทียบกับงานวิจัยในพื้นที่อื่น ๆ หรืองานวิจัยที่นักวิชาการได้ทำการศึกษาวิจัย ซึ่งในที่ประชุมต่างเห็นตรงกันว่าชาวบ้านสามารถทำได้ เพราะส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน คนในชุมชนเห็นปัญหามาโดยตลอด การที่จะแก้ไขปัญหาก็ดีก็มักจะเกิดจากชาวบ้านเป็นผู้ลงมือทำเอง

เมื่อชาวบ้านซึ่งเป็นกลุ่มผู้ใช้น้ำได้เรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในเบื้องต้นแล้ว พี่เลี้ยงฯและทีมปส. ชป. น่าน ได้ขอให้กลุ่มผู้ใช้น้ำคัดเลือกตัวแทนมาทำงานเป็นทีมวิจัย ซึ่งในที่ประชุมได้เสนอว่าน่าจะเอาตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านมาเป็นทีมวิจัย โดยมีทั้งหมด 5 หมู่บ้าน ๆ ละ 6 คน รวมเป็น 30 คน ซึ่งในการคัดเลือกทีมวิจัยได้มีมติให้คณะกรรมการทั้งหมดเป็นทีมวิจัยและที่เหลือให้ผู้ที่มีจิตอาสาเข้าร่วมทีมวิจัยด้วย ซึ่งได้รับความร่วมมือจากกลุ่มผู้ใช้น้ำเป็นอย่างดี และหลังจากที่ได้ทีมวิจัยแล้วในเวทีต่อไป คือการค้นหาสถานการณ์ปัญหาในเชิงลึกเพื่อพัฒนาเป็นโจทย์วิจัยต่อไป ซึ่งในการพัฒนาโจทย์วิจัยในครั้งนี้ใช้เวลาทั้งหมด 4 เดือน จึงจะสามารถเขียนเป็นโครงการวิจัยเพื่อเสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้พิจารณาและสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานวิจัยต่อไป

4. การศึกษาบริบทชุมชนและวิเคราะห์พื้นที่เพื่อพัฒนาเป็นโจทย์วิจัย

หลังจากที่ได้ทีมพี่เลี้ยงและเจ้าหน้าที่โครงการชลประทานน่านและทีม ปส. ได้ร่วมประชุมทำความเข้าใจกับกลุ่มผู้ใช้น้ำฝายหมอเมือง ได้ทราบถึงความเป็นมาของโครงการฯ ตลอดจนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตลอดจนได้คัดเลือกตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำมาเป็นทีมวิจัยแล้ว ต่อมาจึงได้มีการจัดเวทีประชุมทีมวิจัยเพื่อยกร่างและพัฒนาโจทย์วิจัยภายใต้ความต้องการและสถานการณ์ปัญหาที่แท้จริงของชุมชน จากนั้นจึงเป็นขั้นตอนของการพัฒนาโจทย์วิจัย ซึ่งกระบวนการพัฒนาโครงการวิจัยกลุ่มผู้ใช้น้ำฝายหมอเมือง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน ได้ใช้กระบวนการพัฒนาโครงการวิจัย โดยมีแผนการดำเนินงาน ดังนี้

เวทีแรก เป็นการอธิบายเรื่องงานวิจัย และลงลึกเรื่องงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น หลักคิดวิธีการ ประสพการณ์พื้นที่อื่นที่ผ่านการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาแล้ว ลักษณะการดำเนินงาน ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการดำเนินงาน ทั้งนี้เพื่อให้ชาวบ้านได้เข้าใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้มากที่สุด เพื่อให้หายสงสัยและเข้าใจในกระบวนการดำเนินงาน จึงต้องพยายามอธิบายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้เข้าใจง่ายที่สุด ซึ่งก็ได้เทียบเคียงกับการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน เช่น หากต้องการที่จะรู้เรื่องอะไรสักเรื่องหนึ่ง จะต้องทำอย่างไรบ้าง เพื่อให้ได้คำตอบและจะใช้อุปกรณ์ เครื่องมืออะไร ในการค้นหาคำตอบ รวมถึงการเทียบเคียงถึงงานวิจัยโดยทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นภารกิจของนักวิชาการ นักศึกษา และต้องใช้เวลาความรู้เป็นอย่างมาก ขณะที่ชาวบ้านเขาก็สามารถทำได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการให้กำลังใจในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปด้วย

หลังจากที่ชาวบ้านมีความเข้าใจในเรื่องของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ระดับหนึ่ง จากนั้นจึงเป็นการชวนพูด ชวนคุย ชวนคิด ชวนตั้งคำถาม ค้นหาปัญหาภายในชุมชน สภาพชุมชน ทั้งนี้ต้องอาศัยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การสร้างบรรยากาศแบบเป็นกันเองเหมือนคนในชุมชน รวมถึงการตั้งคำถามที่ชาวบ้านเข้าใจได้ง่าย ไม่ยึดติดกับความเป็นวิชาการ ทั้งนี้เพื่อให้ชาวบ้านได้เล่าเรื่องราวของตนเองหรือของชุมชนและสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การจับประเด็นที่สำคัญเพื่อให้ชาวบ้านได้เห็นภาพว่าสิ่งที่ชาวบ้านพูดคุยมามีที่ประเด็น มีประเด็นใดบ้าง หลังจากนั้นนำมาจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

เวทีนี้อาจจะยังไม่ลงรายละเอียดของปัญหามากนัก แต่พยายามให้คนในชุมชนได้เล่าเรื่องราวของตนเองให้มากที่สุด หรืออาจพูดได้ว่า **“มีเรื่องอะไรบ้างที่ชาวบ้านบ่นกันมากที่สุด”**

เวทีที่ 2 เป็นเวทีที่ลงรายละเอียดของปัญหาให้มากที่สุดและหลังจากที่ได้มีการให้ชาวบ้านได้ระดมความต้องการ เรื่องที่สนใจ จากนั้นจึงร่วมกันวิเคราะห์พื้นที่เพื่อให้เห็นประเด็น หาเหตุผลจากเรื่องเหล่านั้น และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นและเชื่อมโยงปัญหาอย่างเป็นระบบและให้ที่ประชุมสรุป เลือกร 1 เรื่อง ซึ่งกลุ่มผู้ใช้น้ำฝายหมอเมืองได้สรุปความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาคือ การหาแนวทางการแก้ไขปัญหการบริหารจัดการน้ำฝายหมอเมือง ซึ่งถือเป็นปัญหาที่ใหญ่และเป็นปัญหามานานและยังไม่มีแนวทางการแก้ไขที่ยังไม่ครอบคลุมและยังแก้ไขไม่ได้จนถึงปัจจุบัน

จากนั้นเมื่อได้เห็นประเด็นที่ผ่านการวิเคราะห์ร่วมกันของชาวบ้าน แล้วจึงเป็นการระดมคำถาม ข้อสงสัย สิ่งที่ยากเรียนรู้จากเรื่องที่เลือกให้มากที่สุด และสรุปเป็นหัวข้อคำถาม และรายละเอียดคำถามย่อย ดังโจทย์ หรือหัวข้อวิจัย(สำคัญ) เวทีที่ 2 นี้ไม่เสร็จในครั้งเดียวต้องต่อด้วยเวทีที่ 3 แต่ทั้งนี้พี่เลี้ยงได้ให้การบ้านกับชาวบ้านช่วยกันตั้งคำถามว่าจะทำอะไรที่จะแก้ไขปัญหาเรื่องเหล่านี้ได้ หรือมีข้อสงสัยในเรื่องอะไรอีก แล้วนำกลับมาประชุมร่วมกันอีกครั้งในเวที ค่อไป

เวทีที่ 3 เป็นการนำคำถามที่ผ่านการสรุป ระดมความคิดเพื่อหาแหล่งข้อมูล วิธีการที่ใช้หาข้อมูล และเครื่องมืออุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ โดยพี่เลี้ยงได้ใช้แบบของตาราง นำมาประกอบใช้จนครบถ้วนทุกคำถาม ดังปรากฏในตารางด้านล่าง เวทีนี้ไม่เสร็จเพราะยังติดขัดในเรื่องที่ชาวบ้านยังไม่เข้าใจในรูปแบบของตาราง จึงจำเป็นต้องค่อย ๆ สอน ค่อย ๆ อธิบาย ทั้งนี้เพื่อต้องการให้ทีมวิจัยได้เข้าใจไปพร้อม ๆ กัน

ตาราง 1

คำถามวิจัย(ข้อสงสัย)	แหล่งข้อมูล	วิธีการ	อุปกรณ์/เครื่องมือ
1.			
2.			

เวทีที่ 4. เป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบของตารางคำถาม โดยนำวิธีการหาข้อมูลที่เหมือนกันของแต่ละคำถาม ตามด้วยคำถามที่ต้องการคำตอบ เช่น “การใช้แบบสอบถาม ต้องไปถามอะไรบ้าง” ตามด้วยแหล่งข้อมูลและเครื่องมืออุปกรณ์ จนหมดวิธีการหาข้อมูลที่ประชุมระดม จะเห็นรูปแบบแผนกิจกรรมทั้งหมดของโครงการวิจัย

ตาราง 2

วิธีการ	คำถามวิจัย (ข้อสงสัย)	แหล่งข้อมูล	อุปกรณ์/เครื่องมือ
1,			
2.			

เช่น แบบสอบถามสามารถตอบคำถามข้อไหนได้บ้าง และเรื่องที่เหมือนกันสามารถผนวกกันได้หรือไม่ และครอบคลุมวัตถุประสงค์หรือไม่ ซึ่งการจัดเวทีครั้งนี้ ทีมวิจัยกลุ่มผู้นำฝ่ายหมอมืองเริ่มเข้าใจกระบวนการทำวิจัยเพิ่มมากขึ้น ทำให้เห็นพัฒนาการของชาวบ้านและเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะการกล้าคิด กล้าแสดงออกและกล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น

เวทีที่ 5 เป็นการนำรายละเอียดในตารางที่ 2 มาเขียนแผนกิจกรรม ดังตาราง

กิจกรรม	วัตถุประสงค์ (ได้มาจากช่อง คำถามวิจัย)	ขั้นตอนการ ดำเนินงาน	กลุ่มเป้าหมาย/สถานที่/ ระยะเวลา (ได้มาจากแหล่งข้อมูล)	ผลที่คาดว่าจะ ได้รับ	งบประมาณ (ได้มาจากเครื่องมือ/ อุปกรณ์)
1.					
2.					

ซึ่งแผนกิจกรรมดังกล่าว สามารถอธิบายงบประมาณให้กับผู้ให้ทุนได้ ซึ่งในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ ทีมวิจัยมีข้อคิดขัดในเรื่องของการลงงบประมาณ เพราะไม่ทราบว่างบประมาณที่จำเป็นต้องใช้ในรายการกิจกรรมต้องใช้อะไรบ้างและต้องใช้งบประมาณเท่าไร ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่พี่เลี้ยงต้องเข้าไปช่วยอธิบายว่า งบประมาณที่ต้องใช้ก็มาจากเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ในการดำเนินงานแต่ละกิจกรรม ต่อมาชาวบ้านก็เริ่มเข้าใจมากขึ้น

เวทีที่ 6 เป็นเวทีที่นำรายละเอียดการพูดคุยทั้งหมดมาเขียนเป็นเอกสารเชิงหลักการโครงการวิจัย ดังนี้

1. ชื่อโครงการ
2. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
3. วัตถุประสงค์
4. คำถามวิจัย (ข้อสงสัย) หลัก/รอง โดยแยกคำถามย่อยให้มากที่สุด เพราะจะทำให้ง่ายต่อการสืบค้นข้อมูลและสามารถตอบวัตถุประสงค์ได้ทั้งหมด
5. วิธีการศึกษา
6. ขอบเขตการศึกษา
7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ
8. แผนกิจกรรมและงบประมาณ
9. ประวัติและรายชื่อทีมวิจัย

ในการจัดเวทีครั้งนี้ มีอุปสรรคมาก เพราะทีมวิจัยต้องมาเขียนเอกสารเชิงหลักการ ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ชาวบ้านเคยทำมาก่อน จำเป็นที่พี่เลี้ยงต้องคอยแนะนำและให้คำปรึกษา ซึ่งพี่เลี้ยงได้ให้ทีมวิจัยช่วยกันเขียนลงในกระดาษเท่าที่ทำได้ และทีมวิจัยช่วยกันดูอีกครั้งหนึ่ง ก่อนที่จะจัดพิมพ์เป็นเอกสารโครงการวิจัย

เวทีที่ 7 เป็นเวทีที่ให้ทีมวิจัยได้นำรายละเอียดทั้งหมดมาตรวจสอบร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง ก่อนที่จะส่งโครงร่างงานวิจัยนำเสนอต่อทีมพี่เลี้ยงนักวิจัยจังหวัดน่านและที่ปรึกษาได้พิจารณาอีกครั้ง เพื่อให้

ความเห็นและแก้ไขเพิ่มเติมในสิ่งที่ยังมีจุดบกพร่อง ทั้งในด้านข้อมูลและเนื้อหา ก่อนที่จะนำเสนอต่อฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ต่อไป

นอกจากนั้น ในการเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย ที่เลี้ยงได้แนะนำเทคนิคในการเขียน เพื่อให้ชาวบ้านได้คิดอย่างเป็นระบบและง่ายต่อการเขียน ซึ่งได้แยกออกเป็นข้อ ๆ และให้ทีมวิจัยช่วยกันคิด ขวนคุยในแต่ละข้อ ดังนี้

1. บอกให้เขารู้จักชุมชน เช่น ที่ตั้ง สภาพภูมิสังคม ภูมิประเทศ จำนวนประชากร ครัวเรือน การเกษตร อาชีพ แหล่งน้ำ ฐานทรัพยากร ทูทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ฯลฯ ทั้งนี้ เพื่อให้เขารู้จักชุมชนของเราให้มากที่สุด แต่ต้องมีความกระชับ สามารถมองเห็นภาพรวมของชุมชนได้
2. บอกเรื่องราวที่เราจะทำ เป็นอย่างไร ทำอย่างไร
3. สภาพปัญหาหรือการพัฒนาของเรื่องที่ทำเป็นอย่างไร
4. ระยะเวลาที่ผ่านมาคนในชุมชนได้แก้ไขเรื่องนี้กันอย่างไร และด้วยวิธีใด ใครเข้ามามีส่วนร่วม
5. เราจะทำอย่างไรเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาอย่างไร โดยใคร เมื่อทำแล้วจะเกิดผลการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

ในการดำเนินงานดังกล่าว จะให้คนในชุมชนได้ช่วยกันระดมความคิดเห็น โดยแยกย่อยตามลำดับหัวข้อ และเมื่อได้ครบแล้ว ก็นำมาจัดลำดับความสำคัญ ซึ่งเทคนิคดังกล่าวจะช่วยให้คนในชุมชนทำงานได้ง่ายขึ้น ในการที่ช่วยกันคิด แสดงความคิดเห็นทีละประเด็น จากนั้น จึงนำเอาข้อมูลมาจัดลำดับรายละเอียดก่อนและหลังและเขียนรายละเอียดตามที่ได้จัดไว้ในลักษณะของการเขียนเชิงพรรณนา ทั้งนี้บทบาทของพี่เลี้ยงต้องคอยกระตุ้น โดยผ่านการตั้งคำถาม เพื่อให้ชาวบ้านได้ช่วยกันระดมความคิดให้มากที่สุด โดยเริ่มแรกจะเป็นการระดมความคิดในเรื่องราวของชุมชนในภาพกว้าง ๆ ตามข้อที่ 1 และข้อมูลจะแคบลงมาเรื่อย ๆ จนถึงข้อที่ 4 เพื่อให้เห็นภาพรวมทั้งหมดของปัญหาและของโครงการ

หลังจากเวทีแรกผ่านไปทางทีมพี่เลี้ยงฯและ ปส.ชป. ได้ลงพื้นที่ร่วมกันพัฒนาโจทย์วิจัยในพื้นที่เป้าหมาย โดยเน้นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ ๆ เป็นผู้กำหนดโจทย์ที่อยากแก้ไขร่วมกันและถือเป็นการเรียนรู้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของ ปส.ชป. ไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งจากการพัฒนาโจทย์วิจัยประเด็นที่สำคัญ คือ จะสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำอย่างไรในการเข้ามาบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการพัฒนาโจทย์ เริ่มตั้งแต่การศึกษาทุนเดิมของชุมชนในแต่ละด้าน การบริหารจัดการน้ำในอดีตถึงปัจจุบัน ทูทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ สถานการณ์ปัญหา แนวทางการแก้ไข ปัญหาที่ผ่านมา ตลอดจนการเข้ามาของโครงการชลประทานว่ามีผลอย่างไรต่อวิถีชีวิตและวิถีการผลิต ซึ่งการศึกษาบริบทชุมชนเหล่านี้เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบและ

เป็นขั้นตอนและนำไปสู่ปัญหานำการวิจัยต่อไป กระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัยใช้เวลานานหลายเดือน โดยผ่านการจัดเวที จนสามารถจัดทำร่างโครงการวิจัยเสนอต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะจนนำไปสู่การอนุมัติโครงการในเวลาต่อมา

5. องค์พื้นที่เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานชลประทานเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน

ขั้นตอนการติดตามหนุนเสริมโครงการวิจัย

- ลงพื้นที่หมู่บ้าน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมกับทีมวิจัย ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนงานที่ได้วางไว้

- ติดตามหนุนเสริมและกำลังใจกับทีมวิจัยชาวบ้าน
- ให้ความรู้ในเรื่องการออกแบบการเก็บรวบรวมข้อมูลและการบันทึกข้อมูล
- แนะนำการจัดการเอกสาร ทั้งเอกสารการเงินและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ภายหลังที่โครงการ แนวทางการบริหารจัดการน้ำระบบชลประทานฝายหมอเมือง โดยชุมชนมีส่วนร่วม อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน พี่เลี้ยงฯ ทีมวิจัยชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ ปส.ชป.จ.น่าน ได้เริ่มดำเนินการวิจัย ตามแผนกิจกรรมที่ได้วางไว้ ซึ่งเวทีแรกเป็นการแนะนำงานวิจัยฝายหมอเมืองให้กับกลุ่มผู้ใช้น้ำฝายหมอเมือง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่รวมถึงกลุ่มผู้ใช้น้ำจากลำน้ำแม่จริม เพื่อเป็นการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานโครงการ เป้าหมาย แผนกิจกรรม รวมถึงผลที่คาดว่าจะได้รับการดำเนินการ เวทีต่อมาคือการศึกษาข้อมูลบริบทชุมชนในด้านต่าง ๆ สถานการณ์ปัญหา การบริหารจัดการน้ำตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การบริหารจัดการน้ำในระบบกลุ่มผู้ใช้น้ำ รวมถึงการจัดเวทีเครือข่ายผู้ใช้น้ำจากลำน้ำแม่จริมทั้งหมด เพื่อสืบค้นข้อมูลในด้านการบริหารจัดการน้ำของแต่ละฝ่าย รวมถึงสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นการหาแนวทางร่วมกันในการบริหารจัดการน้ำเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่กลุ่มผู้ใช้น้ำและเป็นการใช้น้ำอย่างทั่วถึงตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำและเป็นการลดข้อขัดแย้งในเรื่องการจัดสรรน้ำอีกทางหนึ่ง หลังจากที่ได้ข้อมูลผ่านการจัดเวทีในแต่ละครั้ง ทีมวิจัยชาวบ้านและพี่เลี้ยงฯ ปส.ชป.น่านและเจ้าหน้าที่โครงการชลประทานน่านได้ร่วมกันจัดเวทีสืบข้อมูลผลการศึกษาวิจัยทั้งหมดให้กับผู้ใช้น้ำฝายหมอเมืองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ได้รับทราบและถือเป็นเวทีแลกเปลี่ยนและเติมเต็มข้อมูลในด้านต่าง ๆ เพื่อที่จะได้เป็นแนวทางในการดำเนินงานในปีงบประมาณปี 2554 ต่อไป

นอกจากนั้นในส่วนของการพัฒนาศักยภาพและเติมเต็มความรู้ในด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ปส.ชป. จ.น่านและทีมวิจัยชาวบ้าน ยังมีโอกาสได้เข้าร่วมฝึกอบรมปฏิบัติการและการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการนำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา เช่น การศึกษาดูงานด้านการบริหารจัดการน้ำที่ตำบลแพรทนามแดง จังหวัดสมุทรปราการ การบริหารจัดการน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยไฟ อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา รวมถึงการเชิญทีมวิจัยชาวบ้าน ปส.ชป. เข้าร่วม

เวทีเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน ทั้งนี้เพื่อต้องการให้เจ้าหน้าที่ชลประทานและ ปส.ชล. น่าน และทีมวิจัยชาวบ้านได้เข้าใจถึงกระบวนการทำงานด้านวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

6. จัดอบรมพัฒนาศักยภาพการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมให้ทีมวิจัยชาวบ้านและเจ้าหน้าที่โครงการชลประทานจังหวัดน่าน

ขั้นตอนและกระบวนการ

1. ผู้เข้าร่วมฝึกอบรมลงทะเบียน
2. ชมวิดีโอทัศน์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
3. บรรยายกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
4. เรียนรู้การใช้เครื่องมือการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม
5. ทดลองปฏิบัติการใช้เครื่องมือ
6. สรุปบทเรียนการฝึกอบรม
7. ข้อเสนอแนะในด้านต่าง ๆ
8. นัดหมายวันเวลาในการนำเครื่องมือต่าง ๆ ไปใช้ในกระบวนการวิจัย

วิธีการ / เครื่องมือ

1. วิดีทัศน์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
2. การบรรยายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
3. เอกสารประกอบการวิเคราะห์พื้นที่แบบมีส่วนร่วม
4. อุปกรณ์เครื่องเขียน กระดาษ

กลุ่มผู้เข้าร่วม

1. เจ้าหน้าที่โครงการชลประทานน่าน ปส.ชล.
2. ทีมวิจัยกลุ่มผู้ใช้น้ำฝายหมอเมือง
3. พี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน

การจัดอบรมพัฒนาศักยภาพการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมให้กับทีมวิจัยชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่โครงการชลประทานจังหวัดน่าน เป็นการจัดการอบรมโดยให้ความสำคัญในเรื่องของการสร้างความเข้าใจกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นอย่างถ่องแท้และรวมถึงการเรียนรู้เรื่องเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยทั้งนี้เพื่อให้ทีมวิจัยสามารถนำเครื่องมือไปใช้ประโยชน์ทั้งในงานวิจัย และวิเคราะห์ชุมชนของตนเองต่อไปได้

กระบวนการจัดฝึกอบรม เริ่มต้นด้วยการแนะนำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นว่ามีความเป็นมาอย่างไร รวมถึงขั้นตอนกระบวนการของงานวิจัย จากนั้นจึงเป็นการเปิดเวทีศรัทธางานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ชุมชนต่างๆ ได้นำไปใช้ประโยชน์และนำไปเป็นเครื่องไปแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับชุมชนของตนเอง หลังจากที่ได้บรรยายเรื่องกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเสร็จสิ้น พี่เลี้ยงได้สอนการทำ Social Mapping การจัดทำปฏิทินการเกษตร ปฏิทินวัฒนธรรม แผนที่เดินดิน Time Line จากนั้นจึงได้ให้ทีมวิจัยได้ทดลองปฏิบัติจริง โดยการแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม จากนั้นได้ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอผลการปฏิบัติ สุดท้ายจึงเป็นการสรุปถึงผลการปฏิบัติและแนะนำเพื่อให้ทีมไปแก้ไขปรับปรุงต่อไป

ครั้งที่ 2 เป็นการจัดฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการเขียนรายงานวิจัย ซึ่งในครั้งนี้ได้รับความอนุเคราะห์จากทีมกลไกกลางภาคเหนือ ได้มาเป็นวิทยากรให้ความรู้ ตั้งแต่การแนะนำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เทคนิคการเขียนรายงาน การดึงข้อมูลเพื่อมาเขียนราย การจัดหมวดหมู่ข้อมูล เช่น ข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลความรู้ การขยายผล

กิจกรรม	ข้อมูล	คน + ความรู้
1. ทบทวนข้อมูล/สถานการณ์ปัญหา - ปัญหาเป็นควำนำวิจัย	- สถานการณ์ปัญหาเรื่องน้ำ , ดินคิน ระบบชลประทานไม่คิ, น้ำน้อยไม่พอใช้ - ความขัดแย้งจากการแย่งน้ำ “ทำน้ำ” - ความร่วมมือของคนในชุมชน - การใช้น้ำเพื่อการเกษตร - การบริหารจัดการน้ำ/ออกกฎระเบียบ(ตั้งกฎ:ปรับ/แบ่งน้ำอย่างยุติธรรม) - ทบทวนข้อมูล....ศึกษาวิจัย - สภาพพื้นที่ - ความต้องการ - แนวทางในอนาคต - รื้อฟื้นประเพณี “สืบชะตาแม่น้ำ เลี้ยงผีฝาย ผิดันน้ำ ผินา” - การคาบเกี่ยวของพื้นที่ (พื้นที่ชุมชน อบค. เทศบาล)	- กรมชลประทาน (ความร่วมมือ/กาจัดการน้ำ)หาข้อมูลพื้นที่ - แก่เหมือง/แก่ฝาย (องค์ความรู้เรื่องการจัดการน้ำ/แบ่งปัน) โดยผ่านการคัดเลือกจากกลุ่มผู้ใช้น้ำ - สกว. ฝายวิจัยเพื่อท้องถิ่น(จัดเวที, ทบทวนทุน, ความเข้าใจกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น) - ชุมชน (ความเชื่อ, การดูแลน้ำ) - หน่วยงานอื่น ๆ เช่น กปร, โรงเรียน หน่วยงานในพื้นที่ - คณะกรรมการเหมืองฝาย(ดูแลรักษา น้ำ/ฝาย แบ่งปันน้ำ/กองทุนเหมืองฝาย)
2. ศึกษาบริบทชุมชน/วิถีชีวิต/วิถีการผลิต /องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น - นำวัฒนธรรมความเชื่อเป็นเครื่องมือในการรวมคน/ชุมชน - นำหน่วยงานเป็นตัวเชื่อม+ แรงสนับสนุน	- ทบทวนวิถี/รื้อฟื้นประเพณี “สืบชะตาแม่น้ำ เลี้ยงผีฝาย - ระดมความคิดเห็น “การจัดการน้ำโดยชุมชน” - วงจรประเพณี การเลี้ยงผี	- ชาวชน (การมีส่วนร่วม) - ชุมชน (ความเชื่อ, ภูมิปัญญา) - ประชาชนชาวบ้าน/ผู้รู้ในชุมชน - โครงการชลประทานน่าน (สนับสนุนการสร้างฝาย)
3. กิจกรรมเสริม”การจัดการน้ำ/ฝาย - ออกแบบการขยายผล วิจัยคิ ู - ชุมชนคั่นน้ำ - ชุมชนกลางน้ำ - ชุมชนปลายน้ำ	- ปลุกคั่นไม้/อนุรักษ์ผืนป่าคั่นน้ำ - ประเพณีสืบชะตาแม่น้ำ/เลี้ยงผีฝาย - จัดระบบการปลูกพืช - จัดระบบคน “ทบทวน ครอบนัก ออกแบบทดลอง บอกค่อ	- อปท. (งบประมาณ, วัสดุอุปกรณ์) Act – ทบทวนการจัดการน้ำ Ex. การสร้างกฎกติกา /กลุ่มบริหาร - สถานการณ์ปัญหา - ปฏิทินการเกษตร
4. ขวนควยเพื่อมองภาพอนาคต	- ออกแบบ/สร้างฝายอย่างมีส่วนร่วม โดย สกว. ชุมชน, ชลประทาน กปร. - กฎระเบียบ (กลาง) - แนวทางการอนุรักษ์คั่นน้ำ - ป้องกันแนวคคิ่ง - ประเพณีสืบชะตาแม่น้ำ/เลี้ยงผีฝาย/ผิดันน้ำ	

6. ประชุมสรุปทบทวนการทำงานระหว่างทาง และเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานกับคณะทำงาน ชลประทานเพื่อท้องถิ่น

ขั้นตอนและกระบวนการ

1. ผู้เข้าร่วมเวทีลงทะเบียน รับเอกสารประกอบการจัดเวที
2. พี่เลี้ยงงานวิจัย กล่าวความเป็นมาของการจัดเวที
3. พี่เลี้ยงงานวิจัย และ ปส.ชล. นำเสนอผลการดำเนินงานที่ผ่านมา
4. ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นการดำเนินงาน
5. สรุปทบทวนการจัดเวที
6. รับฟังข้อเสนอแนะและแนวทางการดำเนินงานระยะต่อไป

กลุ่มผู้เข้าร่วม

1. เจ้าหน้าที่โครงการชลประทานน่าน และ ปส.ชล.น่าน
2. ทีมวิจัยชาวบ้านกลุ่มผู้ใช้น้ำฝายหมอเมือง
3. พี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน
4. ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
5. กลุ่มเยาวชนยุววิจัย
6. ประชาชนชาวบ้าน

ประเด็นที่ชวนสรุป

1. การดำเนินงานในแต่ละกิจกรรม ในแต่ละด้าน
 - ความคาดหวังต่อกิจกรรมและต่อวัตถุประสงค์
 - ความเหมาะสมในด้าน สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณ ในการจัดกิจกรรม
 - กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรม
 - ขั้นตอนการจัดกิจกรรม (การเตรียมการและสรุปทบทวน)
 - วิธีการและเครื่องมือ
 - เนื้อหาความรู้ที่ได้จากการศึกษา

- แผนงานต่อเนื่อง บทบาทหน้าที่และข้อตกลงร่วม
- ปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นและข้อเสนอแนะ
- ความสนใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วม
- ความร่วมมือ ความขัดแย้งและข้อสรุประหว่างการดำเนินกิจกรรม
- บรรยากาศในการดำเนินกิจกรรม
- ความสามารถของผู้นำ การพัฒนาศักยภาพของผู้นำในระดับต่าง ๆ
- บทเรียนที่ได้จากการศึกษาดูงาน
- แนวทางการดำเนินงานตามแผนกิจกรรมที่วางไว้ในอนาคต
- ภาพรวมของการดำเนินงานโครงการวิจัย

ผลจากการชวนสรุปบทเรียนการดำเนินงาน โครงการวิจัยและ โครงการคีนน้ำ คีนชีวิต

1. ค้านักประสานงานชุมชนชลประทานท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ชลประทาน ได้เรียนรู้การดำเนินงานในแต่ละด้านและมีผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงาน ดังนี้

- มีความรู้และเข้าใจกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น
- สามารถนำเอาเครื่องมือในการวิเคราะห์ชุมชนไปปรับใช้ในการทำงานของตนเองหรือหน่วยงานได้
- สามารถจัดกระบวนการฝึกอบรม การจัดเวทีในระดับชุมชนได้
- สามารถสรุปผลการจัดเวทีหรือการฝึกอบรมได้ดียิ่งขึ้น
- ช่วยให้มีองสถานการณ์ปัญหาอย่างรอบด้านและมีปัจจัยเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง
- สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างหน่วยงานและชาวบ้าน
- ปส.ชป. เป็นสื่อกลางในการเชื่อมประสานและเป็นสื่อกลางในการนำเสนอความต้องการของแต่ละฝ่าย
- มีกระบวนการทำงานร่วมกับชุมชนในรูปแบบใหม่ จากการทำงานแบบบนลงล่าง เปลี่ยนเป็นการทำงานในด้านขนาน

- ปส.ชป.ได้รับความไว้วางใจจากหัวหน้า ในเรื่องของการตัดสินใจ บางเรื่องที่ ปส.ชป.เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ในการทำงานร่วมกับชุมชน

2. ด้านที่มิวิจัยชาวบ้านและกลุ่มผู้ใช้น้ำฝายหมอเมือง

- ได้เรียนรู้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- เรียนรู้เครื่องมือในการทำงาน เช่น การวิเคราะห์พื้นที่ การทำแผนที่ ต่าง ๆ การจัดทำปฏิทินการเกษตร ปฏิทินวัฒนธรรม ฯลฯ
- ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานที่เข้ามาในชุมชนมากกว่าแต่ก่อน
- ลดช่องว่างในการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้าน
- หน่วยงานรัฐให้การยอมรับการดำเนินงานและแนวคิดของชาวบ้านมากขึ้น
- ชุมชนมีจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของอาคารชลประทานในพื้นที่ มีการซ่อมแซมบำรุงรักษากันเอง ก่อนที่จะไปพึ่งพาหน่วยงานเหมือนเช่นในอดีต

สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรม

จากการดำเนินกิจกรรมโครงการสนับสนุนงานชลประทานเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน ได้ดำเนินการต่อเนื่องมาตั้งแต่งบประมาณปี 2552 และในปีงบประมาณปี 2553 ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน 2552 – 31 ธันวาคม 2553 รวมระยะเวลา 14 เดือนนั้น ทางพี่เลี้ยงโครงการได้มีการพัฒนาโครงการอย่างต่อเนื่อง จนนำไปสู่การได้รับการพิจารณาจาก สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น อีกทั้งการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอแม่จริม และการหนุนเสริมนักประสานงานชุมชนชลประทานท้องถิ่น รวมถึงการประชุมร่วมกับทีมงานโครงการชลประทานน่าน การพัฒนาศักยภาพการทำงานของตัวพี่เลี้ยงและทีมวิจัยชาวบ้าน ทั้งในด้านการงานและเติมเต็มความรู้ในการทำงานทั้งในระดับจังหวัดและต่างจังหวัดตามที่ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นจัดขึ้น หรือหน่วยงานอื่นๆ ดังรายละเอียดกิจกรรม ดังต่อไปนี้

ชื่อเวที	วิธีการ / กระบวนการ	ข้อสรุปในเวที	บทเรียน / สิ่งที่ได้เรียนรู้
1. วันที่ 20 พ.ย. 52 เวทีประชุมร่วมกับทีมงานโครงการชลประทานน่าน ณ. โครงการชลประทานน่าน อ.เมือง จ.น่าน	ใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนพูดคุยกันในประเด็นเกี่ยวกับการคัดเลือกพื้นที่โครงการชลประทานน่านร้องขอ จ.น่านเพื่อเป็นโครงการนำร่องที่จะใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานวิจัย	ข้อสรุปในเวทีได้คัดเลือกฝ่ายหมอมือ อ.แม่จริม จ.น่านเป็นพื้นที่นำร่องที่จะใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน ส่วนที่เหลืออีก 8 อำเภอให้ดำเนินการควบคู่กันไป โดยให้ ปส.ที่ดูแลแต่ละอำเภามาศึกษาเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ฝ่ายหมอมือร่วมกับ ปส.ที่ดูแลอยู่ และหลังจากที่ได้ฝ่ายนำร่องแล้วให้พี่เลี้ยงฯและเจ้าหน้าที่โครงการชลประทานน่านลงพื้นที่เพื่อทำการสำรวจและประชุมพบปะพูดคุยกับกลุ่มผู้นำเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานโครงการฯ และพัฒนาโจทย์วิจัยภายใต้สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น	การบูรณาการการทำงานร่วมกันหลายหน่วยงาน ถือเป็นสิ่งที่ดี เพราะจะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะสิ่งที่จะเกิดประโยชน์ที่สุดก็คือชาวบ้าน นอกจากนั้นการทำงานร่วมกันหลายหน่วยงานถือเป็นมิตรหมายที่ดีของหน่วยงานราชการไทย
2. วันที่ 27 พ.ย. 52 เดินทางลงพื้นที่ร่วมกับเจ้าหน้าที่โครงการชลประทานน่านเพื่อคัดเลือกโครงการอ่างเก็บน้ำ/ฝายเพื่อเป็นพื้นที่นำร่องที่จะใช้เป็นที่โครงการชลประทานเพื่อท้องถิ่น ณ.ฝายหมอมือ อ.แม่จริม	เป็นการแลกเปลี่ยนพูดคุยถึงความเป็นไปได้ในการคัดเลือกฝายนำร่องที่จะใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยร่วมกับกลุ่มผู้นำฝ่ายหมอมือเมืองและเจ้าหน้าที่โครงการชลประทานน่านและทีมงาน ปส.ร.น่าน	เจ้าหน้าที่โครงการชลประทานน่าน/พี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่านและกลุ่มผู้นำฝ่ายหมอมือ ได้คัดเลือกฝายหมอมือเป็นพื้นที่นำร่องในโครงการชลประทานเพื่อท้องถิ่น และภายหลังจากนี้จะได้เข้ามาประชุมร่วมกับชุมชนเพื่อวิเคราะห์พื้นที่และพัฒนาเป็นโจทย์วิจัย	การคัดเลือกพื้นที่เพื่อพัฒนาโจทย์วิจัยจำเป็นต้องอิงกับข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในด้านต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินงาน ทั้งนี้เพื่อสามารถตอบโจทย์ของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้

ชื่อเวที	วิธีการ / กระบวนการ	ข้อสรุปเป็นเวที	บทเรียน / สิ่งที่ได้เรียนรู้
3.วันที่ 14 ธ.ค. 52 เดินทางเข้าร่วมเวทีเพื่อประชุมร่วมกับกลุ่มผู้นำฝ่ายหมอมืองในการทำความเข้าใจเบื้องต้นในการดำเนินงานของโครงการนำร่องที่จะใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชน จากนั้นจึงเป็นการระดมความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของการฯและความจำเป็นของโครงการฯและความเป็นไปได้และความพร้อมของกลุ่มผู้นำในการพัฒนาโครงการวิจัยในพื้นที่ นอกจากนี้ได้ฉายวีดิทัศน์โครงการวิจัยในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้กลุ่มผู้นำฝ่ายหมอมืองได้ดูเพื่อเป็นตัวอย่างของการดำเนินงานวิจัย	เป็นการแลกเปลี่ยนพูดคุยกันในเรื่องการดำเนินการแลกเปลี่ยนพูดคุยกันในเรื่องการดำเนินงานของโครงการนำร่องที่จะใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชน จากนั้นจึงเป็นการระดมความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของการฯและความจำเป็นของโครงการฯและความเป็นไปได้และความพร้อมของกลุ่มผู้นำในการพัฒนาโครงการวิจัยในพื้นที่ นอกจากนี้ได้ฉายวีดิทัศน์โครงการวิจัยในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้กลุ่มผู้นำฝ่ายหมอมืองได้ดูเพื่อเป็นตัวอย่างของการดำเนินงานวิจัย	กลุ่มผู้นำฝ่ายหมอมืองมีความเข้าใจในเนื้อหาของการโครงการรวมถึงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเบื้องต้นและยินดีให้ความร่วมมือกับทุกฝ่ายเนื่องจากเห็นว่าโครงการดังกล่าวมีประโยชน์ค่อนข้างจะทำได้ การดำเนินงานวิจัยชาวบ้านคิดว่าน่าจะทำได้ เนื่องจากได้เห็นตัวอย่างจากชุมชนอื่น ที่ได้ทำงานวิจัยมาก่อนแล้วและประสบความสำเร็จ และวิสัยมาก่อนแล้วและประสบความสำเร็จ และข้อสรุปในเวทีคือการนัดหมายเพื่อประชุมร่วมกับผู้นำทั้งหมดเพื่อร่วมกันวิเคราะห์พื้นที่และสถานการณ์ปัญหาเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาโจทย์วิจัยต่อไป	สถานการณ์ปัญหาของแต่ละพื้นที่ย่อมมีความแตกต่างกัน ทั้งในส่วนของการบริหารชุมชน นอกจากนี้ก่อนการพัฒนา โจทย์วิจัยจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจทั้งในส่วนของการและการและกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชน ได้มีความพร้อมในการดำเนินงานในระยะต่อไป
4.วันที่ 11 ม.ค. 53 เข้าร่วมประชุมกับทีมงานโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริน 9 จังหวัดน่าน กรมชลประทาน สามเสน กรุงเทพฯ	1.สรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของแต่ละโครงการนำร่อง 9 จังหวัด 2. แต่ละพื้นที่รายงานความก้าวหน้าในการพัฒนาโครงการวิจัย 3. แลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงการดำเนินงาน โครงการชลประทานเพื่อท้องถิ่น	ในแต่ละพื้นที่ของ 9 จังหวัดน่าน ส่วนใหญ่ยังอยู่ในช่วงของการคัดเลือกพื้นที่เพื่อพัฒนาเป็นโจทย์วิจัย และบางพื้นที่ยังไม่คัดเลือกงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าไปร่วมดำเนินงานทำให้การดำเนินงานค่อนข้างมีปัญหา	การดำเนินงานร่วมกันหลายหน่วยงาน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความรู้เข้าใจให้ชัดเจนทั้งในส่วนของการเข้าใจให้ชัดเจนทั้งในส่วนของการโครงการ การหนุนเสริม และงบประมาณ เพื่อให้เกิดขึ้นผลผลิตทุกคนทำงานร่วมกันและจะช่วยให้บรรดาภาคีในการทำงานดีขึ้นและทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม

ชื่อเวที	วิธีการ / กระบวนการ	ข้อสรุปในเวที	บทเรียน / สิ่งที่ได้เรียนรู้
5.วันที่ 21 ม.ค. 53 เข้าร่วมเวทีชี้แจงโครงการสนับสนุนงานชลประทานเพื่อท้องถิ่นและกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ณ. หอประชุมบ้านนาเขียว ต.หมอเมือง อ.แม่จิม จ.น่าน	1.ชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการสนับสนุนงานชลประทานเพื่อท้องถิ่นและกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้กับกลุ่มผู้ชี้แนะฝ่ายหมอมือง 2.หารือแนวทางในการพัฒนาโจทย์วิจัยภายใต้สถานการณ์ปัญหาของชุมชน 3.สรุปผลการประชุมร่วมกับกลุ่มผู้ชี้แนะและเจ้าหน้าที่ชลประทานน่าน เพื่อหาแนวทางพัฒนาโจทย์วิจัย	1.กลุ่มผู้ชี้แนะฝ่ายหมอมืองและเจ้าหน้าที่โครงการชลประทานน่านรับทราบความเป็นมาของโครงการสนับสนุนการวิจัยและกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในเบื้องต้น 2.ได้แนวทางการพัฒนาโจทย์วิจัยภายใต้สถานการณ์ปัญหาของกลุ่มผู้ชี้แนะฝ่ายหมอมืองโดยมีความเห็นร่วมกันว่าน่าจะเป็นในด้านการบริหารจัดการน้ำเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้มากยิ่งขึ้น โดยชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่พร้อมให้การสนับสนุนในทุกด้าน	การสร้างความรู้ความเข้าใจในงานที่จะทำร่วมกันจะเป็นสร้างความเชื่อมั่นให้กับทีมงานและการวางแผนร่วมกันจะทำให้การดำเนินงานก้าวหน้ามากขึ้นจนจะทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ที่ตั้งไว้
6.วันที่ 13 ม.ค. 53 ร่วมประชุมกับทีมงานชลประทานน่านและเจ้าหน้าที่ ปส.ชล.น่านในการลงพื้นที่เพื่อพัฒนาโจทย์วิจัยในการพัฒนาหมอมือง อ.แม่จิม จ.น่าน ณ โครงการชลประทานน่าน อ.แม่จิม จ.น่าน	เป็นการแลกเปลี่ยนพูดคุยกันในเรื่องของการลงพื้นที่ร่วมกันในการพัฒนาโจทย์วิจัย ตลอดจนบทบาทของชุมชนในพื้นที่โครงการฝ่ายหมอมือง ตามข้อมุขที่โครงการชลประทานน่าน จัดเก็บโดยเฉพาะในด้านการบริหารจัดการน้ำฝ่ายหมอมืองที่ผ่านมา	เจ้าหน้าที่โครงการชลประทานน่านและ ปส.ชล.น่าน จะร่วมลงพื้นที่กับพี่เลี้ยงในการพัฒนาโจทย์วิจัย โดยมีเป้าหมายที่บุคลากรบริหารจัดการน้ำฝ่ายหมอมืองให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและสามารถจัดสรรน้ำได้อย่างทั่วถึง	การสร้างเป้าหมายการทำงานร่วมกันทำให้บรรยากาศในการทำงานเป็นไปด้วยดีและจะเป็นแนวทางการทำงานที่มุ่งไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่สำคัญคือกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ รวมถึงการได้เรียนรู้วัฒนธรรมการทำงานของคนรักการทำงานร่วมกันว่าควรมีการปรับเปลี่ยนให้เกิดความสมดุลได้อย่างไร

ชื่อเวที	วิธีการ / กระบวนการ	ข้อสรุปในเวที	บทเรียน / สิ่งที่ได้เรียนรู้
7. วันที่ 22 ม.ค. 53 เข้าร่วมประชุมกับกลุ่มผู้ใช้น้ำฝ่าย หมอมืออในการวิเคราะห์ชุมชน และสถานการณ์ปัญหาเพื่อเป็น แนวทางในการพัฒนาโครงการวิจัย หมอมืออ อ.แม่จริม จ.น่าน	เป็นการแลกเปลี่ยนพูดคุยกันในเรื่องของ บริบทชุมชน สถานการณ์ปัญหาในด้าน ต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา โครงการวิจัย โดยให้ผู้เข้าร่วมเวทีได้เล่า เรื่องราวความเป็นมาของชุมชนและการ บริหารจัดการน้ำตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน	สถานการณ์ปัญหาของกลุ่มผู้ใช้น้ำฝ่ายหมอมืออ คือ น้ำไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร หน้าผา ดินแข็งจากตะกอนดินทรายทับถม ปัญหาการแย่ง ชิงน้ำ การละทิ้งวัฒนธรรมความเชื่อในเรื่องของ น้ำและวิถีการผลิตที่ในอดีตเคยปฏิบัติร่วมกันมา จากสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว กลุ่มผู้ใช้น้ำเห็นว่า น่าจะเป็นแนวทางในการพัฒนาเป็น โครงการวิจัย เพราะถือเป็นปัญหาร่วมของกลุ่ม	โครงการวิจัยที่พัฒนามาจากปัญหาของ ชาวบ้านที่ต้องการแก้ไขและยังรวมถึง กระบวนการมีส่วนร่วมของคนใน ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามา สนับสนุน
8. วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2553 เข้าร่วมเวทีพัฒนาโครงการวิจัยฝ่าย หมอมืออร่วมกับทีมวิจัยและ เจ้าหน้าที่ ปส.ชป.น่าน ผ. หอประชุมบ้านนาเชือก ต.หมอ มืออ อ.แม่จริม จ.น่าน	เป็นเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนความ คิดเห็นและสรุปสถานการณ์ปัญหาใน เรื่องการบริหารจัดการน้ำผ่านมาของ ชุมชนเพื่อพัฒนาเป็น โครงการวิจัย หลังจาก นั้นจึงชวนทีมวิจัยตั้งคำถามว่าทำวิจัยไป เพื่ออะไร ทำแล้วจะได้อะไร และจะทำ อย่างไร ใช้เครื่องมืออะไรเพื่อจะได้ คำตอบนั้น	ทีมวิจัยได้ร่วมกันตั้งคำถามว่าแนวทางการบริหาร จัดการน้ำระบบชลประทานฝ่ายหมอมืออ โดย ชุมชนมีส่วนร่วมเป็นอย่างไร จากนั้นจึงได้ ช่วยกันตั้งคำถามรอง ทั้งนี้เพื่อที่จะได้สะดวกใน การสืบค้นข้อมูล เพราะหากตั้งเพียงแต่คำถาม หลักอย่างเดียว เวลาไปสอบถามข้อมูลจะได้ คำตอบที่ครบและ ไม่ลงลึกในรายละเอียด เท่าที่ควร วันนี้ไม่เสร็จจึงนัดหมายกันอีกครั้ง หนึ่ง	การพัฒนาโครงการวิจัยจำเป็นต้องมี องค์ประกอบที่ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้กับทีม วิจัย เพราะถือว่าเป็นเรื่องใหม่และ คุ้นชินมาก่อนและต้องอาศัยระยะเวลา ซึ่งถ้าหากทำไว้ที่ทีมวิจัย ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ กระบวนการวิจัยตั้งแต่เริ่มแรกจะช่วย ให้ทีมวิจัยมีความพร้อมและสามารถ ดำเนินการได้เองในอนาคต

ช่วงเวลา	วิธีการ / กระบวนการ	ข้อสรุปในเวที	บทเรียน / สิ่งที่ได้เรียนรู้
9.วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2553 ร่วมสำรวจพื้นที่จริงของฝ่ายหมอ เมืองร่วมกับทีมวิจัยเพื่อเป็น แนวทางในการพัฒนาโจทย์วิจัย และผลการเขียนแผนที่เดินดินและ ปฏิบัติการเกษตร	ใช้วิธีการเดินสำรวจสภาพพื้นที่ จริงของชุมชนทั้งในพื้นที่ หมู่บ้าน และการผ่ายชลประทาน พื้นที่การเกษตร ดูรับน้ำ จากนั้น นำมาเขียนเป็นแผนที่เดินดินและ ปฏิบัติการเกษตร	ทีมวิจัยได้ร่วมกันเดินสำรวจพื้นที่และนำมาเขียนแผนที่เดินดิน ปฏิบัติการเกษตรและเขียนสรุปสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ในพื้นที่เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาโจทย์วิจัย	การเดินสำรวจพื้นที่จริงทำให้ทีม วิจัยและพี่เลี้ยงได้เห็นสภาพพื้นที่ จริงและสถานการณ์ปัญหา ทำให้ เกิดมุมมองที่กว้างมากยิ่งขึ้นซึ่งจะ เป็นประโยชน์ในการนำมาเป็น ข้อมูลในการพัฒนาโจทย์วิจัย
10.วันที่ 9 มีนาคม 2553 ร่วมพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับทีม วิจัยฝ่ายหมอเมือง ผ.หอประชุมบ้านาเชียว ค.หมอ เมือง อ.แม่จริม จ.น่าน	ใช้วิธีการชวนพูดคุยชวนดูในการ พัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับทีมวิจัย ฝ่ายหมอเมือง โดยเน้นประเด็น การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในส่วน ของข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ ข้อมูลสถานการณ์ปัญหาและการ เดินสำรวจพื้นที่จริง	เวทีครั้งนี้เป็นการเอาคำถามวิจัยหลักมาแตกประเด็นเป็นคำถาม รองและหาแหล่งข้อมูล วิธีการและการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ใน การสืบค้นข้อมูลเพื่อให้ได้คำตอบ ซึ่งทีมวิจัยได้ร่วมกันแสดง ความคิดเห็นและลงรายละเอียดในประเด็นในแต่ละขั้นตอนการ พัฒนาโจทย์วิจัย วันนี้อย่างไม่เสร็จจนหมายกันอีกครึ่งหนึ่ง	การพัฒนาโจทย์วิจัย จำเป็นต้อง อาศัยความรู้ความเข้าใจกับทีม วิจัยและแหล่งข้อมูลพื้นฐานให้ มากที่สุดเพราะจะช่วยให้การ พัฒนาโจทย์วิจัยเป็นไปตามกรอบ ระยะเวลาและตรงประเด็น
11.วันที่ 27 มีนาคม 2553 ร่วมพัฒนาโจทย์วิจัยกับทีมวิจัย ฝ่ายหมอเมือง ผ.หอประชุมบ้านนาคา ค.หนอง แคง อ.แม่จริม จ.น่าน	เป็นการระดมความคิดเห็นใน การปรับเปลี่ยนรูปแบบของ คำถามและหาแหล่งข้อมูลและ อุปกรณ์เพื่อนำไปสู่แบบแผน กิจกรรมของโครงการวิจัย	เป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบของตารางคำถาม โดยนำวิธีการหา ข้อมูลที่เหมาะสมกันของแต่ละคำถาม ตามด้วยคำถามที่ต้องการ คำตอบ เช่น “การใช้แบบสอบถาม ต้องไปถามอะไรบ้าง” ตาม ด้วยแหล่งข้อมูลและเครื่องมืออุปกรณ์ จนหมดวิธีการหาข้อมูล ที่ประชุมระดม จะเห็นรูปแบบแผนกิจกรรมทั้งหมดของ โครงการวิจัย	ทีมวิจัยเมื่อได้ในรูปแบบของ การพัฒนาโจทย์วิจัยทำให้เริ่มมี ความเข้าใจกระบวนการวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

หัวข้อที่	วิธีการ / กระบวนการ	ข้อสรุปที่พบ	บทเรียน / สิ่งที่ได้เรียนรู้
12. วันที่ 1 เม.ย. 53 ร่วมปรับร่างโครงการวิจัยกับทีมวิจัยฝ่ายหมอมือง ณ.หอประชุมบ้านนาเชือก อ.แม่จริม จ.น่าน	เป็นการระดมความคิดและร่วมกันเขียนแผนกิจกรรม วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินงาน กลุ่มเป้าหมาย ผลที่คาดว่าจะได้รับและงบประมาณ รายการกิจกรรม	ทีมวิจัยได้ร่วมกันลงแผนกิจกรรมและรายละเอียดแต่ละกิจกรรม วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินงาน กลุ่มเป้าหมาย ผลที่คาดว่าจะได้รับและงบประมาณ	แผนกิจกรรมดังกล่าว สามารถอธิบายงบประมาณให้กับผู้ให้ทุนได้ ซึ่งในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ ทีมวิจัยมีข้อคิดเห็นเรื่องของการลงงบประมาณ เพราะไม่ทราบว่างบประมาณที่จำเป็นคืออะไรในรายการกิจกรรมต้องใช้อะไรบ้างและต้องใช้งบประมาณเท่าไร ซึ่งจำเป็นต้องหาข้อมูลที่เพียงพอเข้าไปช่วยอธิบายว่า งบประมาณที่ต้องใช้คืออะไร จากเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ในการดำเนินงานแต่ละกิจกรรม ต่อมาชาวบ้านก็เริ่มเข้าใจมากขึ้น

ช่วงเวลา	วิธีการ / กระบวนการ	ข้อสรุปในเวที	บทเรียน / สิ่งที่ได้เรียนรู้
13. วันที่ 19 เม.ย. 53 ร่วมพัฒนา โจทย์วิจัยกับทีมวิจัย ฝ่ายหมอเมือง ณหอประชุมบ้านนาตา อ.แม่จริม จ.น่าน	เป็นเวทีที่นำรายละเอียดผลการ พูดคุยทั้งหมดมาเขียนเป็น เอกสารเชิงหลักการ โครงการวิจัย	นำรายละเอียดการพูดคุยทั้งหมดมาเขียนเป็นเอกสารเชิง หลักการโครงการวิจัย ดังนี้ 1. ชื่อโครงการ 2. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 3. วัตถุประสงค์ 4. คำถามวิจัย (ข้อสงสัย) หลัก/รอง โดยแยกคำถามย่อยให้มาก ที่สุด เพราะจะทำให้ง่ายต่อการสืบค้นข้อมูลและสามารถตอบ วัตถุประสงค์ได้ทั้งหมด 5. วิธีการศึกษา 6. ขอบเขตการศึกษา 7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ 8. แผนกิจกรรมและงบประมาณ 9. ประวัติดและรายชื่อทีมวิจัย	การเขียนเอกสารเชิงหลักการ โครงการวิจัย ก่อนข้างมีอุปสรรค เนื่องจากเป็นการยากที่ชาวบ้าน จะเขียน โครงการวิจัยแบบ สมบูรณ์ได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่พี่ เลี้ยงต้องคอยให้คำแนะนำแต่ไม่ ควรที่จะคำนึงการให้ทั้งหมด ต้องพยายามให้ทีมวิจัยได้ช่วยกัน ทำก่อน
14. วันที่ 27 พ.ค. 53 ร่วมกับทีมวิจัยฝ่ายหมอเมืองเพื่อ ปรับร่างแก้ไข โครงสร้างวิจัย ตามที่ สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้ ข้อเสนอแนะ	ใช้วิธีการแลกเปลี่ยนพูดคุยกับ ทีมวิจัยในการปรับแก้ไขร่าง โครงการวิจัยและร่วมกันลงมือ ปรับร่างแต่ละประเด็นที่ สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้ข้อเสนอแนะ	พี่เลี้ยงและทีมวิจัยฝ่ายหมอเมือง ป.ส.ชป. น่าน ร่วมกัน ปรับแก้ไขร่าง โครงการวิจัยตามที่ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้ คำแนะนำ ซึ่งการดำเนินงานในครั้งนี้ทีมวิจัยได้ช่วยกันระดม ความคิดเห็นซึ่งบางส่วนก็มีข้อเสนอว่าน่าจะให้กิจกรรมยังคง อยู่ซึ่งมีความจำเป็นต่อการดำเนินงานแต่บางส่วนของกิจกรรม น่าจะออกไปในการดำเนินกิจกรรมระยะที่ 2	การได้รับข้อเสนอแนะจาก ผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้ทีมวิจัยได้แนว ทางการดำเนินงานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นมากขึ้น

ชื่อเวที	วิธีการ / กระบวนการ	ข้อสรุปในเวที	บทเรียน / สิ่งที่ได้เรียนรู้
15. วันที่ 5 มิถุนายน 2553 ร่วมกับทีมวิจัยฝ่ายหมอมืองเพื่อ ปรับร่างแก้ไขโครงสร้างวิจัย ตามที่ ศกว. ฝ่ายวิจัย เพื่อท้องถิ่น ให้ ข้อเสนอแนะ	ใช้วิธีการแลกเปลี่ยนพูดคุยความ คิดเห็นในการปรับร่าง โครงการวิจัยตามที่ ศกว. ให้ คำแนะนำ	การปรับปรุงร่างโครงการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการดูภาพรวม เอกสารทั้งหมดก่อนที่จะส่งให้ ศกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น พิจารณาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งทีมวิจัยได้ร่วมกันปรับแก้ไขร่างด้วยกัน พร้อมกับพี่เลี้ยงและ ปส.ชป. นำมา	
16. วันที่ 9 มิ.ย. 53 ร่วมพัฒนาศักยภาพการทำงานทีม วิจัยฝ่ายหมอมือง ณ. หอประชุมบ้านหมอมือง อ.แม่จริม จ. น่าน	แนะนำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั้ง ขั้นตอน กระบวนการวิจัย จากนั้นเป็นการฝึกทำแผนที่ทาง สังคม ปฏิทิน คำว่า ๆ ตลอดจนเครื่องมือในการ วิเคราะห์ชุมชน	ทีมวิจัยฝ่ายหมอมือง ได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตลอดจนได้เรียนรู้เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในการเก็บ รวบรวมข้อมูลงานวิจัย และได้ลงมือฝึกปฏิบัติ เช่น การทำแผนที่ ที่ดินดิน การวิเคราะห์ชุมชน โดยใช้ปฏิทินการเกษตร ปฏิทิน อาหาร วัฒนธรรมประเพณี การจัดทำTIME LINE เป็นต้น	ทีมวิจัยได้เรียนรู้และเข้าใจ กระบวนการวิจัยตั้งแต่เริ่มแรกจะ ช่วยทำให้การดำเนินงานวิจัยใน อนาคตง่ายขึ้น
17. วันที่ 16 – 18 มิ.ย. 53 เข้าร่วมเวทีโครงการเติมน้ำเติม ชีวิต จัดโดย สำนักงาน กปร. กรม ชลประทานและศกว. ณ. โรงแรมภูเขางามรีสอร์ท จ. นครนายก	พี่เลี้ยงและทีม ปส.ชป. นำมาและ ตัวแทนทีมวิจัยฝ่ายหมอมือง เข้า ร่วมฝึกอบรมและเข้าร่วมเวที โครงการเติมน้ำเติมชีวิต ตลอดจนการนำเสนอ ความก้าวหน้าโครงการวิจัยใน แต่ละพื้นที่	ทีมวิจัยฝ่ายหมอมือง เจ้าหน้าที่ชลประทานนำมาและพี่เลี้ยง ได้รับฟังความเป็นมาของโครงการเติมน้ำเติมชีวิตและได้มี โอกาสถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานในพื้นที่ให้กับทีมงาน โครงการนำร่องใน 9 จังหวัดได้รับทราบและได้รับฟัง ข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับใช้ในการทำงานในพื้นที่	ทีมวิจัยชาวบ้านและปส.ชป. ได้มี โอกาสแลกเปลี่ยนกับทีมวิจัย ชาวบ้านต่างพื้นที่ทำให้เกิดการ แลกเปลี่ยนประสบการณ์การ ทำงานและสถานการณ์ปัญหาทำ ให้เกิดมีกำลังใจในการทำงาน มากยิ่งขึ้น

ช่วงเวลา	วิธีการ / กระบวนการ	ข้อสรุปในเวที	บทเรียน / สิ่งที่ได้เรียนรู้
18. วันที่ 6 ก.ค. 53 ร่วมกับทีมวิจัยฝ่ายหมอเมือง ปรับ ร่างโครงการวิจัย รอบที่ 2 ณ.หอประชุมบ้านนาแซง ต.หมอเมือง อ.แม่จริม จ.น่าน	ใช้กระบวนการแลกเปลี่ยน พูดคุยในประเด็นข้อเสนอแนะที่ ทาง สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้ ความคิดเห็นและช่วยกันระดม ความคิด เพื่อ ปรับ แก้ ร่าง โครงการวิจัย	ทีมวิจัยได้ร่วมกันปรับแก้ไขร่างโครงการงานวิจัยตามที่ ผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำ	
19. วันที่ 21 ต.ค. 2553 ร่วมกับทีมวิจัยฝ่ายหมอเมือง ปรับ ร่างโครงการวิจัย รอบที่ 3 ณ.หอประชุมบ้านนาแซง ต.หมอเมือง อ.แม่จริม จ.น่าน	ใช้กระบวนการแลกเปลี่ยน พูดคุยในประเด็นข้อเสนอแนะที่ ทาง สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้ ความคิดเห็นและช่วยกันระดม ความคิด เพื่อ ปรับ แก้ ร่าง โครงการวิจัย	ทีมวิจัยได้ร่วมกันปรับแก้ไขร่างโครงการงานวิจัย รอบที่ 3 ตามที่ ผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำ	
20. วันที่ 14 กันยายน 2553 ร่วมประชุมกับทีมวิจัยเพื่อกำหนด วันเปิดตัวโครงการวิจัยฝ่ายหมอ เมือง ณ หอประชุมบ้านนาแซง ต.หมอเมือง อ.แม่จริม จ.น่าน	ใช้กระบวนการแลกเปลี่ยน พูดคุยเกี่ยวกับโครงการวิจัยฝ่าย หมอเมืองที่ได้รับการสนับสนุน จาก สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และหารือเกี่ยวกับกำหนดการ เปิดตัวโครงการฯฝ่ายหมอเมือง	ทีมวิจัยได้รับทราบถึงโครงการฯฝ่ายหมอเมืองได้รับการ สนับสนุนจาก สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นและหารือเกี่ยวกับวัน เวลาสถานที่ในการเปิดตัวโครงการฯฝ่ายหมอเมือง พร้อมกับ แบ่งบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงาน	

ชื่อเวที	วิธีการ / กระบวนการ	ข้อสรุปในเวที	บทเรียน / สิ่งที่ได้เรียนรู้
21. วันที่ 28 กันยายน 2553 ร่วมประชุมกับทีมวิจัยฝ่ายหอ เมืองในการซักซ้อมการนำเสนอ เปิดตัวโครงการวิจัย	ทบทวนความเป็นมาของ โครงการทั้งหมด พร้อมกันแบ่ง บทบาทหน้าที่ในการนำเสนอ โครงการวิจัยให้กับผู้เข้าร่วมเวที ได้รับทราบ รวมถึงบทบาท หน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง	กำหนดวันเปิดตัวโครงการวิจัยฯฝ่ายหอเมืองในวันที่ 30 ก.ย. 53 และให้หัวหน้าโครงการนำเสนอภาพรวมของโครงการ ทั้งหมด และให้ตัวแทนนำเสนอรายละเอียดแผนกิจกรรมและ งบประมาณ ส่วนที่เหลือจะช่วยกันนำเสนอข้อมูลหรือตอบข้อ ซักถามและแบ่งบทบาทหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย	การแบ่งบทบาทหน้าที่กันทำงาน ตามความถนัด จะช่วยให้การ ดำเนินงานเป็นไปสะดวกและควร ให้ทุกคนในทีมได้มีส่วนร่วมใน การดำเนินงานให้มากที่สุด
22. วันที่ 30 กันยายน 2553 เข้าร่วมเวทีเปิดตัวโครงการวิจัยฯ ฝ่ายหอเมือง ณ หอประชุมบ้านทุ่งกวาว อ.แม่จริม จ.น่าน	นำเสนอความเป็นมาของ โครงการ วัตถุประสงค์ แผน กิจกรรม วิธีการดำเนินงาน ผลที่ คาดว่าจะได้รับและแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นระหว่างทีมวิจัยกับ ผู้เข้าร่วมเวทีและนำเสนอสรุปผล การดำเนินงาน	การเปิดตัวโครงการวิจัยฯฝ่ายหอเมือง เริ่มด้วยหัวหน้า โครงการกล่าวต้อนรับและนำเสนอความเป็นมาและ ความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน รวมถึง แผนการดำเนินงาน จากนั้นเป็นการแลกเปลี่ยนพูดคุยใน ประเด็นการบริหารจัดการนำของชุมชน และให้ข้อเสนอแนะ ต่อทีมวิจัย จากนั้นทีมวิจัยได้นำมาสรุปผลข้อเสนอแนะและ นำมาปรับใช้ในการศึกษาวิจัยต่อไป	การทำงานที่มีหลากหลายภาคส่วนเข้า มามีส่วนร่วมจะช่วยให้การ ดำเนินงานประสบความสำเร็จได้ เป็นอย่างดี รวมถึงกำลังใจจากทุก ฝ่ายจะช่วยให้ทีมวิจัยมีพลังใน การดำเนินงานเพื่อส่วนรวมเพิ่ม มากขึ้น
23. วันที่ 3 ต.ค. 53 เข้าร่วมประชุมกับทีมวิจัยฝ่ายหอ เมืองในการดำเนินงานตามแผน กิจกรรมงานวิจัย ณ หอประชุมบ้านนาเขีย ต.หมอมือ อ.แม่จริม จ.น่าน	ใช้กระบวนการแลกเปลี่ยน พูดคุยกับทีมวิจัยในการทำหนด แผนการดำเนินงานกิจกรรมงานวิจัย ที่ได้กำหนดไว้ เพื่อให้เป็นไป ตามกรอบระยะเวลาและ งบประมาณ	ทีมวิจัยได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงานกิจกรรม งานวิจัยตามกรอบของกิจกรรม ระยะเวลา และงบประมาณ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้วางไว้	การดำเนินงานกิจกรรมตามแผนที่ได้ วางไว้จะช่วยให้งานวิจัยเสร็จ สมบูรณ์ตามกรอบระยะเวลาที่ได้ วางไว้

ชื่อย่อ	วิธีการ / กระบวนการ	ข้อสรุปในเวที	บทเรียน / สิ่งที่ผู้เรียนรู้
24. วันที่ 13 ค.ค. 53 เข้าร่วมเวทีศึกษารับทราบชุมชน ร่วมกับทีมงานวิจัยฝ่ายหมอเมือง หมอประจักษ์บ้านนา อ.แม่จัน จ.น่าน	ใช้กระบวนการแลกเปลี่ยน พูดคุยในเรื่องของรับทราบชุมชน โดยการเชิญปราชญ์ชาวบ้านและ ผู้มีความรู้ในเรื่องประวัติศาสตร์ หมู่บ้าน/เหมืองฝาย โดยใช้แผน ที่ทางสังคม ปฏิบัติในชีวิต ปฏิทิน การเกษตร ปฏิทินวัฒนธรรม ปฏิทินอาหารในแต่ละฤดู ฯลฯ แล้วนำมาสรุปร่วมกัน	รับทราบชุมชนภายใต้กลุ่มผู้ใช้น้ำฝ่ายหมอเมืองมีทั้งหมด 5 หมู่บ้าน โดยมีศูนย์กลางคือพื้นที่การเกษตรที่มีพื้นที่ติดกันและ ใช้น้ำจากฝายหมอเมือง ซึ่งข้อมูลแต่ละหมู่บ้านที่มีวิจัยแต่ละ หมู่บ้านจะนำไปศึกษาเก็บข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง ส่วนข้อมูลด้านตัว อาคารฝ่ายจะเป็นหน้าที่ของปส.ชป. ที่ต้องดำเนินการเก็บ รวบรวมข้อมูลตั้งแต่เริ่มแรกและนำเอาข้อมูลมาสรุปในเวที ใหญ่อีกครั้งหนึ่ง	ปราชญ์/ผู้รู้ในหมู่บ้านถือว่ามีความสำคัญอย่างมากในการศึกษา รับทราบชุมชน โดยเฉพาะประวัติ ชุมชน วิถีชีวิต วิธีการผลิตและ วัฒนธรรมประเพณี
25. วันที่ 31 ค.ค. 53 พัฒนาศักยภาพการทำงานของทีม วิจัยฝ่ายหมอเมือง และเจ้าหน้าที่ ปส.ชป. หมอประชุมบ้านนา ค.หมอ เมือง อ.แม่จัน จ.น่าน	- ทบทวนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ศึกษาวิถีชีวิต งานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่น - เรียนรู้เครื่องมือในการเก็บ ข้อมูล เช่น แบบสอบถาม แบบ สัมภาษณ์ - ทดลองปฏิบัติจริง - การจดบันทึกข้อมูล	ทีมวิจัยและปส.ชป. ได้เรียนรู้เรื่องงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตลอดจน ศึกษาข้อมูลจากวิถีชีวิตนักโครงการวิจัยชาวบ้านที่ประสบ ความสำเร็จในการบริหารจัดการน้ำ โดยได้ศึกษาข้อมูลจาก โครงการวิจัยแพร่กำหนดนามแดง จากนั้นจึงเป็นการเรียนรู้ เครื่องมือในการเก็บข้อมูล เช่น แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และนำมาทดลองปฏิบัติ	

ชื่องาน	วิธีการ / กระบวนการ	ข้อสรุปในเวที	บทเรียน / สิ่งที่ได้เรียนรู้
26. วันที่ 3 พ.ย. 53 เข้าร่วมเวทีศึกษาข้อมูลสถานการณ์ปัญหาการบริหารจัดการน้ำฝ่ายหมอมือง ตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน หมอพระชุมบ้านหมอมือง อ.แม่จริม จ.น่าน	กระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างทีมวิจัยกับกลุ่มผู้นำและผู้เฒ่าผู้แก่ ประชาชนชาวบ้านในเรื่องการบริหารจัดการน้ำทั้งในอดีตถึงปัจจุบัน	การจัดทำคู่มือในอดีตเป็นแบบระบบเหมืองฝาย เป็นระบบที่ชาวบ้านผู้ใช้น้ำร่วมกันรับผิดชอบและจัดทำระบบชลประทานขึ้นเอง มีการจัดการทรัพยากรอย่างเรียบง่ายไม่ซับซ้อน กลุ่มและคณะกรรมการเหมืองฝายมีประสิทธิภาพในการบริหารงาน การประชาสัมพันธ์และการประสานงาน มีการจัดสรรแบ่งปันน้ำอย่างยุติธรรม ภายใต้อำนาจของกฎเกณฑ์ที่ชุมชนท้องถิ่นร่วมกันร่างขึ้น และกลุ่มมีความเชื่อมั่นในตัวผู้นำสูง แต่ระบบชลประทานแบบเหมืองฝายก็มีข้อเสียคือ ความไม่ถาวรของโครงสร้างฝายและการใช้แรงงานในการซ่อมบำรุงถี่เกินไป ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นระบบชลประทานหลวง ซึ่งมีโครงสร้างอาคารชลประทานที่ถาวร แต่ก็มีข้อเสียหลายด้าน เช่น ความสำเร็จขึ้นอยู่กับของการจัดองค์การในหน่วยงาน บริหารจัดการ การขาดประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ในการประสานงาน ประชาสัมพันธ์และการใช้ความยุติธรรมในการจัดสรรแบ่งปันน้ำ ตลอดจนการขาดการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชน ทำให้เกิดข้อขัดแย้งในการใช้น้ำในระบบชลประทาน และไม่สามารถแก้ปัญหาให้หมดสิ้นไปได้	ตามสภาพทางภูมิศาสตร์ภาคเหนือที่เต็มไปด้วยภูเขาใหญ่น้อยสลับซับซ้อน พื้นที่ราบที่เหมาะสมต่อการผลิตในภาคเกษตรจึงมีอยู่ไม่มากนัก การเกษตรจึงมีอยู่ไม่มากนัก การจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพสูงสุดกลายเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อคนในชุมชน ความสำคัญของการจัดการน้ำให้เหมาะสมกับระบบนิเวศและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการผลิตในภาคเกษตร รวมถึงสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยระบบการจัดสรรแบ่งปันน้ำอย่างเสมอภาค

ช่วงเวลา	วิธีการ / กระบวนการ	ข้อสรุปในเวที	บทเรียน / สิ่งที่ได้เรียนรู้
27. วันที่ 10 พ.ย. 2553 เข้าร่วมเวทีศึกษาความสัมพันธระหว่างวิถีชีวิต วิถีการผลิตและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ณ หอประชุมบ้านหมอเมือง อ.แม่จิม จ.น่าน	ใช้กระบวนการศึกษาจากปฏิทินการเกษตร ปฏิทินวัฒนธรรมแผนที่ทางสังคม และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า แก้วมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน โดยสรุปคือคือคิด – ปัจจุบัน	กลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่มีปัญญาคือความรู้และเทคนิควิธีการในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า จนเกิดประเพณีความเชื่อในการจัดการทรัพยากรร่วมกันของชุมชน เช่น ความเชื่อในเรื่องผีขุนน้ำ ขุนห้วย ซึ่งทำหน้าที่รักษาป่าต้นน้ำ ความเชื่อในเรื่องผีฝาย ซึ่งทำหน้าที่ดูแลเหมืองฝาย ตลอดจนประเพณีของการลงแขกและการร่วมแรงร่วมใจกันทำงานเพื่อส่วนรวม เป็นต้น ซึ่งหมายถึงความสัมพันธระหว่างวิถีชีวิตและวิถีการผลิตที่มีความเชื่อมโยงสอดคล้องกัน ซึ่งทีมวิจัยได้ร่วมกันสำรวจความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมเวที ทำให้เกิดมุมมองและเกิดความรู้ใหม่เพิ่มมากขึ้น	
28. วันที่ 25 พ.ย. 53 เวทีวิเคราะห์บริบทชุมชนและองค์ความรู้เรื่องระบบการบริหารจัดการน้ำ ณ หอประชุมบ้านนาตา อ.แม่จิม จ.น่าน	ใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนพูดคุยร่วมกับทีมวิจัยในการวิเคราะห์บริบทชุมชนและองค์ความรู้เรื่องระบบการบริหารจัดการน้ำ โดยแบ่งให้ทีมวิจัยเป็น 3 กลุ่มและแจกประเด็นคำถามและช่วยกันระดมความคิดเห็นและนำมาเสนอหน้าเวที	ทีมวิจัยได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นในเรื่องของบริบทชุมชนสถานการณ์ปัญหา และระบบการบริหารจัดการน้ำของชุมชนตั้งแต่อดีต – ปัจจุบัน จากนั้นตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการวิเคราะห์และสรุปเป็นภาพรวมอีกครั้งหนึ่ง	

ชื่อเวที	วิธีการ / กระบวนการ	ข้อสรุปในเวที	บทเรียน / สิ่งที่ได้รับรู้
29. วันที่ 30 พ.ย. 53 เวทีรายงานความก้าวหน้าการทำงานระหว่างทีมวิจัยและพี่เลี้ยงโครงการ (พี่เลี้ยง ศกว. ปส.ชป. โครงการชลประทานน่าน	ใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนพูดคุยถึงความก้าวหน้าของการดำเนินงานโครงการวิจัยและการทำงานร่วมกันของทีมงาน ทั้งนี้เพื่อสรุปภาพรวมของการทำงาน และปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน	การดำเนินงานตามโครงการเสริมสร้างเสริมชีวิตของพื้นที่จังหวัดน่านมีความก้าวหน้าตามลำดับและเป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ แต่ยังมีอุปสรรคอยู่บ้าง เช่น ในเรื่องของการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ยังไม่ความละเอียดครบพอ คั้งนั้นทางทีมงานควรมีการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ยังรวมถึงความล่าช้าของงบประมาณ	การศึกษาจากงานจากพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จจะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างพลังใจในการทำงานของทีมงานวิจัยและกลุ่มผู้นำ
30 วันที่ 4 ธันวาคม 2553 ศึกษาฐานด้านการบริหารจัดการผู้นำโดยชุมชนมีส่วนร่วม ณ อ่างเก็บน้ำห้วยไฟ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศ.อุซาง อ.อุซาง จ.พะเยา	ก่อนการศึกษาฐานได้แบ่งกลุ่มทีมวิจัยออกเป็น 3 ส่วน และร่วมกันจัดทำใบสอบถามและตามประเด็นที่ตั้งไว้และหลังจากที่ฐานเสร็จเรียบร้อยแล้วให้แต่ละทีมนำเอาข้อมูลจากการศึกษาฐานมาสรุปเป็นภาพรวมอีกครั้งหนึ่ง	การศึกษาฐานครั้งนี้ได้ถือกลุ่มผู้นำอ่างเก็บน้ำห้วยไฟ ศ.อุซาง อ.อุซาง จ.พะเยา เป็นสถานที่ศึกษาฐาน โดยทีมวิจัยได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงานจากกลุ่มผู้นำอ่างเก็บน้ำห้วยไฟในประเด็นต่าง ๆ จากนั้นเป็นการศึกษาฐานในพื้นที่อ่างและแปลงการเกษตร ซึ่งในฤดูฝนชาวบ้านจะทำนาทั้งหมดและจะปลูกพืชหลังนา คือ กระเทียม โดยได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิชัยพัฒนาในการรับซื้อสินค้าการเกษตรและนำมาบรรจุเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย โดยให้รับซื้อจากมูลนิธิฯ คือ ยี่ห้อภัทรพัฒน์ นอกจากนี้กลุ่มผู้นำจากอ่างยังมีการรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่นจนได้รับรางวัลดีเด่นในด้านการบริหารจัดการน้ำ	การศึกษาจากงานจากพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จจะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างพลังใจในการทำงานของทีมงานวิจัยและกลุ่มผู้นำ

ชื่อเวที	วิธีการ / กระบวนการ	ข้อสรุปในเวที	บทเรียน / สิ่งที่ได้เรียนรู้
31. วันที่ 7 ธันวาคม 2553 เวทีสรุปผลการศึกษาดูงาน หอประชุมบ้านนาเขีย อ.แม่จริม จ.น่าน	ใช้กระบวนการแลกเปลี่ยน พูดคุยในประเด็นการศึกษาดูงาน ณ.อ่างเก็บน้ำห้วยไฟ จ.พะเยา โดยให้แต่ละทีมได้นำเสนอ ข้อมูลที่เกิดขึ้นมาเพื่อนำมาสรุป เป็นภาพรวมของการศึกษาดูงาน	ทีมวิจัยได้ร่วมกันสรุปผลการศึกษาดูงาน ณ อ่างเก็บน้ำห้วยไฟ ว่า กลุ่มผู้ใช้น้ำมีจำนวนมากและมีพื้นที่สำหรับการเกษตร จำนวนมาก นอกจากนั้นปริมาณน้ำในอ่างก็มีมาก หาก เปรียบเทียบกับฝายหมอมือเองแล้วยังมีความแตกต่างกัน แต่ที่ เหมือนกันคือมีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำเหมือนกัน ซึ่งก็อาจจะ แตกต่างกันในด้านสภาพภูมิสังคม แต่สิ่งที่เหมือนกันคือ ทำ อย่างไรที่จะมีการบริหารจัดการน้ำเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมาก ที่สุด	
32. วันที่ 18 ธันวาคม 2553 จัดเวทีแลกเปลี่ยนระหว่าง เกษตรกรและหน่วยงานต่าง ๆ ถึง สถานการณ์ปัญหาและผลกระทบ ด้านการบริหารจัดการน้ำฝายหมอ มือ และแลกเปลี่ยนการ ดำเนินงานขององค์กรกลุ่มผู้ใช้น้ำ จากฝ่ายผู้นำแม่จริม เพื่อหาแนว ทางการบริหารจัดการน้ำร่วมกัน ในอนาคต	ใช้กระบวนการแลกเปลี่ยน พูดคุยกันระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำ หน่วยงานต่าง ๆ และองค์กรผู้ใช้น้ำ กลุ่มน้ำแม่จริมถึงสถานการณ์ ปัญหาในด้านการบริหารจัดการ น้ำและหาแนวทางการทำงาน ร่วมกันในอนาคต	กลุ่มผู้ใช้น้ำกลุ่มน้ำแม่จริมและหน่วยงานในพื้นที่ โดยเฉพาะ องค์การบริหารส่วนตำบลและทีมวิจัย ได้ร่วมกันแสดงความ คิดเห็นถึงการบริหารจัดการน้ำที่ผ่านมาว่ายังมีปัญหาที่ต้อง ช่วยกันแก้ไข โดยเฉพาะจะปัญหาด้านปริมาณน้ำที่ไม่เพียงพอต่อ การเกษตรในช่วงฤดูแล้งและการจัดสรรน้ำเข้าพื้นที่อย่างเป็น ธรรม รวมถึงการแบ่งปันน้ำจากฝายตัวแรกจนถึงฝายตัวสุดท้าย ที่ยังคงมีปัญหาอยู่ โดยในเวทีเสนอว่าน่าจะมีการจัดตั้ง คณะกรรมการกลางขึ้นมาเพื่อให้แต่ละฝ่ายกลุ่มน้ำแม่จริมได้ปฏิบัติ ร่วมกัน	

หัวข้อที่	วิธีการ / กระบวนการ	ข้อสรุปในเวที	บทเรียน / สิ่งที่ได้เรียนรู้
33. วันที่ 29 ธันวาคม 2553 เวทีนำเสนอผลการดำเนินงาน ชลประทานเพื่อท้องถิ่นแก่ ชุมชนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ณ หอประชุมบ้านนา อ.แม่อริม จ.น่าน	ที่เสียนำเสนอผลการดำเนินงาน ชลประทานเพื่อท้องถิ่นแก่ ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และใช้กระบวนการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นในการดำเนินงาน เพื่อหาแนวทางการทำงาน ร่วมกันในระยะที่ 2 (ปี 54)	การดำเนินงานสนับสนุนงานชลประทานเพื่อท้องถิ่นตั้งแต่ เริ่มแรกจนถึงปัจจุบันได้ดำเนินการตามแผนงานที่ได้วางไว้ แต่ ยังมีปัญหาอุปสรรคอยู่บ้างเล็กน้อยซึ่งสามารถแก้ไขได้ และ การดำเนินงานดังกล่าวได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากทุก ฝ่ายและในการดำเนินงานระยะที่ 2 จะเริ่มดำเนินงานต่อเนื่อง ไปตั้งแต่เดือนมกราคม ปี 54	

บทที่ 3

ผลการดำเนินงาน

4.1 แนวคิดการดำเนินงานของโครงการเติมน้ำเดินชีวิต

ตามที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีความห่วงใยต่อเรื่องการบริหารจัดการน้ำ จะเห็นได้จาก ทรงมีพระราชทานพระราชดำรัส เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2532 ความว่า “ต้องการให้โครงการชลประทานที่สร้างเสร็จแล้วมีการจัดการเรื่องการใช้น้ำอย่างถูกวิธีและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยเน้นให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันดำเนินการ” และพระราชทานคำรัสถึงโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยหวด จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2551 ความว่า “เป็นอ่างเก็บน้ำที่ใหญ่มาก มีน้ำมาก แต่ไม่มีคนใช้น้ำมากเท่าที่ควร” จากพระราชดำรัสดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน ก.ป.ร.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และกรมชลประทาน ได้ร่วมกันจัดทำโครงการ “เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ นาร่อง 84 แห่ง “ ขึ้น โดยคัดเลือกโครงการจาก 9 จังหวัด ได้แก่ น่าน สกลนคร มุกดาหาร กาฬสินธุ์ เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ นครศรีธรรมราช และนราธิวาส โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ รูปแบบ และสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจากการปฏิบัติ ตลอดจนสร้างเครือข่ายระหว่างภาคประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐ ในการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการและยั่งยืน โดยได้มีการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือร่วมกัน ระหว่างทั้ง 3 หน่วยงานไปเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2552

ภายใต้ความร่วมมือดังกล่าว สกว. โดยฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีบทบาทเป็นหน่วยสนับสนุนด้านวิชาการ โดยมีหน้าที่ในการสนับสนุนให้นักประสานงานชุมชน ชลประทานเพื่อท้องถิ่น (ปส.ชป.) และเจ้าหน้าที่จังหวัดนาร่อง นำ “งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” ไปใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินโครงการร่วมกับชุมชนในพื้นที่นาร่อง เพื่อพัฒนาให้เกิดพื้นที่รูปธรรมของชลประทานเพื่อท้องถิ่น ซึ่งในการดำเนินการจะอาศัยศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น(Node) และที่เลี้ยงในพื้นที่จังหวัดนาร่อง เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงาน โดยจังหวัดน่าน ทาง สกว.จะมีพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นกลไกหลักในการดำเนินงาน เพื่อค้นหารูปแบบในการสนับสนุน ให้เกิดงานชลประทานเพื่อท้องถิ่น และขับเคลื่อนโครงการความร่วมมือให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

4.2 ชุดความรู้ในการทำงานเชิงกระบวนการ

กระบวนการดำเนินงานโครงการสนับสนุนงานชลประทานเพื่อท้องถิ่น ในพื้นที่จังหวัดน่าน ในฐานะพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งได้เข้ามาส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานในครั้งนี้ บทบาทที่สำคัญมี 2 ประการด้วยกัน คือ การพัฒนาเจ้าหน้าที่ชลประทานให้เกิดการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการติดตามสนับสนุนงานวิจัยให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ให้ประสบความสำเร็จ ดังนั้นกระบวนการทำงาน สามารถจำแนกกระบวนการหนุนเสริม ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ดังนี้

4.2.1 ต้นน้ำ

1. การพัฒนาเจ้าหน้าที่ชลประทานให้เกิดการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

การดำเนินงานในช่วงแรก ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำงานร่วมกันในระดับพื้นที่ระหว่าง 3 หน่วยงาน คือ พี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เจ้าหน้าที่โครงการชลประทาน และชาวบ้าน ดังนั้น พี่เลี้ยงงานวิจัยฯ จึงได้วางแผนการดำเนินงานในช่วงแรกหรือช่วงต้นน้ำ ดังนี้

กระบวนการและวิธีการ

- การสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างทีมพี่เลี้ยงงานวิจัยและเจ้าหน้าที่โครงการชลประทาน โดยเฉพาะในเรื่องของกระบวนการและวิธีการของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น แนวทางการดำเนินงานร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการเรียนรู้กระบวนการทำงานซึ่งกันและกัน ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทั้งนี้โดยการอาศัยการพบปะแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

- การอบรมพัฒนาศักยภาพและเติมเต็มองค์ความรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยการให้ความรู้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตั้งแต่แนวคิด ที่มาของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การสนับสนุนงานเพื่อให้เกิดงานวิจัยเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาของชุมชนโดยคนในชุมชน เรียนรู้การใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในงานวิจัย เช่น การศึกษาวิเคราะห์พื้นที่ บริบทชุมชน เพื่อให้เห็นสถานการณ์ปัญหาที่แท้จริงในชุมชน กระบวนการคิดวิเคราะห์พื้นที่แบบมีส่วนร่วม และการฉายวิทัศน์กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น หรือวิทัศน์ชุมชนต่าง ๆ ที่ใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชนของตนเอง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เจ้าหน้าที่โครงการชลประทานและ ปส.ชลป. ได้เข้าใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ขณะเดียวกัน ในฐานะพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเรียนรู้แนวทางการดำเนินงานของงานชลประทาน เช่น กระบวนการหนุนเสริมชุมชน และงานด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อที่จะได้นำมาปรับใช้ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ร่วมกัน

- การลงพื้นที่ชุมชนร่วมกัน เพื่อทำความรู้จักกับชุมชน ตลอดจนการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างหน่วยงานและชุมชน ทั้งในส่วนของความเป็นมาของโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ ในพื้นที่โครงการพระราชดำริ นาร่อง รวมถึงการคัดเลือกพื้นที่สำหรับใช้งานวิจัยเพื่อ

ท้องถิ่น เป็นเครื่องมือหนึ่งในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งการได้มีโอกาสลงพื้นที่เพื่อทำงานร่วมกัน ทำให้มีโอกาสได้เรียนรู้การทำงานร่วมกัน ซึ่งก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี ทั้งในส่วนของชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ และพี่เลี้ยงฯ ซึ่งการลงพื้นที่ในช่วงแรก จะเป็นการศึกษาวิเคราะห์บริบทชุมชนและสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ เพื่อนำเอาชุดความรู้ที่ได้ มาร่วมกันวิเคราะห์เพื่อพัฒนาเป็นโจทย์วิจัย

บทบาทของพี่เลี้ยงฯ ในการพัฒนาเจ้าหน้าที่ชลประทาน ให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในส่วนของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และการวิเคราะห์พื้นที่เพื่อให้เห็นทั้งในส่วนของทุนทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณีและสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะในเรื่องการบริหารจัดการน้ำ กระบวนการที่ทำร่วมกัน คือ ชวนให้นักประสานงานชุมชนชลประทานท้องถิ่น ได้ร่วมกันวิเคราะห์พื้นที่ โดยอาศัยเครื่องมือต่าง ๆ เช่น การทำ Social Mapping ,Time Line การวิเคราะห์พื้นที่ โดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งการทำงานดังกล่าวส่งผลให้ ปส.ชล. ได้เกิดการเรียนรู้ในการวิเคราะห์ชุมชนเพิ่มขึ้น ทั้งนี้การดำเนินงานในช่วงแรก จำเป็นต้องอาศัยระยะเวลา ค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากการทำงานในด้านสังคมหรืองานวิจัย ถือเป็นเรื่องใหม่สำหรับ ปส.ชล. ที่ยังไม่คุ้นชินในการทำงานในด้านนี้ และหลังจากเสร็จสิ้นการดำเนินงานในแต่ละครั้ง ทีมงานจะช่วยกันสรุปบทเรียนการทำงานร่วมกัน เพื่อให้เห็นสถานการณ์ปัญหาในด้านต่าง ๆ เพื่อนำข้อบกพร่องนำมาแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น

- ช่วงการพัฒนาโจทย์วิจัย พี่เลี้ยงฯ ได้พาทีม ปส.ชล. ลงพื้นที่ เพื่อร่วมค้นหาโจทย์วิจัยร่วมกับชาวบ้าน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นขั้นตอนของการพัฒนาโจทย์วิจัย ว่าควรเริ่มจากจุดไหนก่อน ขั้นตอนของการพัฒนาโจทย์เป็นอย่างไร โดยอาศัยการแลกเปลี่ยนพูดคุยและการสะท้อนปัญหาที่มาจากชาวบ้าน จากนั้นจึงได้เลือกสถานการณ์ปัญหาที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และเป็นปัญหาร่วมกันของชุมชน นำมาพัฒนาเป็นโจทย์วิจัย ตามกระบวนการและขั้นตอนของการขึ้นโจทย์ โดยพี่เลี้ยงจะคอยแนะนำกระบวนการดังกล่าว เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในส่วนของทีมวิจัยชาวบ้านและปส.ชล. นอกจากนั้นในช่วงของการพัฒนาโจทย์วิจัย พี่เลี้ยงจะคอยเติมเต็มกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและเติมเต็มกำลังใจการทำงาน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ทั้งในส่วนของเนื้อหาและบรรยากาศในการทำงานร่วมกัน ซึ่งในช่วงของการพัฒนาโจทย์วิจัย ต้องอาศัยระยะเวลาในการค้นหาและปรับแก้โจทย์วิจัย ซึ่งในบางครั้ง ทีมวิจัยชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ ปส.ชล. ก็อาจเกิดความเหนื่อยล้า เพราะต้องมีการปรับแก้บ่อยครั้ง ซึ่งบางคนอาจไม่คุ้นชินในเรื่องของกระบวนการในการพิจารณาข้อเสนอโครงการ จำเป็นที่พี่เลี้ยงต้องคอยให้กำลังใจและคอยเรียนรู้กระบวนการทำงานร่วมกันต่อไป เพื่อที่จะให้บรรยากาศในการทำงานร่วมระหว่างหน่วยงาน มีความราบรื่นและเกิดปัญหาและอุปสรรคให้น้อยที่สุด

ดังนั้น การทำงานเชิงกระบวนการในช่วงต้นน้ำ ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง หากคณะทำงานไม่เข้าใจในเป้าหมายและไม่เข้าใจขั้นตอนของกระบวนการทำงานแล้ว ย่อมทำให้เกิดความไม่เข้าใจกัน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการทำงานทั้งระบบและการดำเนินงานย่อมมีปัญหาอุปสรรค ดังนั้น การทำงานในช่วงเริ่มต้น จำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้ร่วมกัน และการสร้างความสัมพันธ์ที่ ตลอดจนการเรียนรู้การทำงานระหว่างกัน ทั้งในด้านวัฒนธรรมองค์กร การบริหารจัดการภายใน และการสร้างความเข้าใจที่ดีกับคนในชุมชน

4.2.2 ช่วงกลางน้ำ

การดำเนินงานในช่วงนี้ จะเป็นช่วงของการติดตามสนับสนุนนักประสานงานชุมชนชลประทานท้องถิ่น ให้สามารถดำเนินกิจกรรมงานวิจัย ตามแผนการดำเนินงานที่ได้วางไว้ ซึ่งการทำงานในช่วงดังกล่าว มีกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้

- การลงพื้นที่ร่วมกัน ทั้งในส่วนของผู้เลี้ยง ปศ.ชล. เจ้าหน้าที่โครงการชลประทาน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมของชาวบ้าน ทั้งในส่วนของการดำเนินการงานวิจัย ตามแผนกิจกรรมที่ได้วางไว้ ทั้งในส่วนของการจัดเวทีในระดับต่าง ๆ การลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย ซึ่งการดำเนินงานในช่วงนี้ ถือเป็นภารกิจที่ ปศ.ชล. และผู้เลี้ยงฯ ต้องทำงานร่วมกัน โดยการลงพื้นที่ในแต่ละครั้ง จะมีการแลกเปลี่ยนพูดคุยกันก่อน เพื่อวางแผนการทำงานร่วมกัน ตลอดจนการสรุปบทเรียนร่วมกันว่า ในการลงพื้นที่แต่ละครั้งมีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรบ้าง และควรมีการเติมเต็มข้อมูลตรงไหน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ โดยมีแผนกิจกรรมหลัก ๆ ดังนี้

1. กิจกรรมทบทวนข้อมูล / สถานการณ์ปัญหา ซึ่งข้อมูลที่ได้คือ - สถานการณ์ปัญหาเรื่องน้ำ, ดินดิน ระบบชลประทานไม่ดี, น้ำน้อยไม่พอใช้ ความขัดแย้งจากการแย่งน้ำ “ท้ายน้ำ” ความร่วมมือของคนในชุมชน, การใช้น้ำเพื่อการเกษตร, การบริหารจัดการน้ำ/ออกกฎระเบียบ(ตั้งกฎ:ปรับ/แบ่งน้ำอย่างยุติธรรม), ทบทวนข้อมูล....ศึกษาวิจัย , สภาพพื้นที่ , ความต้องการ , แนวทางในอนาคต เช่น การรื้อฟื้นประเพณี “สืบชะตาแม่น้ำ เลี้ยงผีฝาย ผิดันน้ำ ผีนา” หรือข้อมูลในด้านพื้นที่ เช่น การคาบเกี่ยวของพื้นที่ (พื้นที่ชุมชน อบต. เทศบาล) เป็นต้น

2. ศึกษาบริบทชุมชน/วิถีชีวิต/วิถีการผลิต /องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น นำวัฒนธรรมความเชื่อเป็นเครื่องมือในการรวมคน/ชุมชน นำหน่วยงานเป็นตัวเชื่อม+ แรงสนับสนุน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าว ทำให้ชุมชนได้มีโอกาสดทบทวนองค์ความรู้ดั้งเดิมของชุมชนและหันกลับมา รื้อฟื้นวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่ามาตั้งแต่ในอดีต เช่น สืบชะตาแม่น้ำ การเลี้ยงผีฝาย หรือแม้แต่การระดมความคิดเห็น “การจัดการน้ำโดยชุมชน” เป็นต้น

3. กิจกรรมเสริม"การจัดการน้ำ/ฝาย ออกแบบการขยายผล วิชิตีต ผู้ชุมชนต้นน้ำ ชุมชนกลางน้ำและชุมชนปลายน้ำ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำร่วมกันในอนาคต

4. ชวนคุยเพื่อมองให้เห็นอนาคต ซึ่งกิจกรรมดังกล่าว จะช่วยให้หน่วยงานองค์กรทุกภาคส่วนและชาวบ้าน ได้มีโอกาสได้มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน ในการบริหารจัดการน้ำ อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมในพื้นที่

- การเติมเต็มองค์ความรู้ระหว่างทาง ถือเป็นความสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้พี่เลี้ยงฯ และ ปส.ชป. ทีมวิจัยชาวบ้าน สามารถดำเนินงานร่วมกันได้ ซึ่งการเติมเต็มองค์ความรู้ดังกล่าว มีหลายช่องทาง เช่น การเข้าร่วมเวทีเครือข่ายงานวิจัย จ.น่านและพื้นที่อื่น ๆ การศึกษาดูงาน การอบรมพัฒนาศักยภาพ หรือแม้แต่การแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งก็ช่วยให้บรรยากาศในการทำงานมีความราบรื่น และเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทั้ง 3 ฝ่าย ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับต่าง ๆ จะช่วยให้แต่ละฝ่ายเกิดการเรียนรู้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการบริหารจัดการน้ำ ทั้งในส่วนของชาวบ้าน ที่ถือเป็นองค์ความรู้และภูมิปัญญาดั้งเดิม ที่ได้มีการสั่งสม สืบทอด ค่อยกันมา รวมถึงองค์ความรู้การบริหารจัดการน้ำระบบชลประทานสมัยใหม่และระบบเทคโนโลยีในปัจจุบัน ซึ่งการเติมเต็มองค์ความรู้ดังกล่าว จะช่วยให้งานวิจัยประสบความสำเร็จและสามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดและเป็นปัจจุบันมากที่สุด

- สรุปบทเรียนการทำงานร่วมกัน ทั้งในส่วนของเจ้าหน้าที่โครงการชลประทาน น่าน นักประสานงานชุมชนชลประทานท้องถิ่น และพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งในการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนหรือตามแผนกิจกรรมที่วางไว้ร่วมกัน ภายหลังเสร็จสิ้นการดำเนินงานแล้ว ทีมงานได้ร่วมกันสรุปบทเรียนการทำงานร่วมกัน ทั้งในส่วนของผลการดำเนินงาน ปัญหาข้อติดขัดและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ทั้งนี้ เพื่อที่จะได้ทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมาว่าเป็นอย่างไร และจะก้าวไปอย่างไร ซึ่งมีผลทำให้เกิดการทำงานที่เป็นระบบมากยิ่งขึ้น รวมถึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยเฉพาะการทำงานร่วมกันหลายหน่วยงาน หากไม่มีความเข้าใจที่ตรงกันแล้ว ปัญหาการทำงานจะมีเพิ่มมากขึ้น

ทั้งนี้ การสรุปบทเรียนการทำงานร่วมกัน จะมีทั้งรูปแบบที่เป็นทางการ เช่น การจัดประชุมร่วมกัน หรือการแลกเปลี่ยนพูดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการ ทั้งในพื้นที่วิจัยและพื้นที่อื่น ๆ

4.2.3 ช่วงปลายน้ำ

การดำเนินงานในช่วงปลายน้ำ ถือเป็นภารกิจระยะสุดท้ายของการดำเนินงานวิจัย ซึ่งจะ เป็นช่วงของการติดตามหนุนเสริมในด้านการบริหารจัดการ โครงการวิจัยร่วมกัน ทั้งในส่วนของพี่เลี้ยง ฯ ปส.ชป. และทีมวิจัยชาวบ้าน โดยเฉพาะการสรุปบทเรียนการทำงานร่วมกัน การสรุปผลการศึกษาวิจัย และ

การเขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ รวมถึงการนำเอาแนวทางผลการศึกษาวิจัย ลงสู่ภาคปฏิบัติเพื่อแก้ไข ปัญหาของชุมชน ซึ่งกระบวนการหนุนเสริมหรือการพัฒนาเจ้าหน้าที่ชลประทานและชาวบ้าน ได้มีแผน กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลผลการศึกษาวิจัย ทั้งที่เป็นส่วนของบริบทพื้นที่ในด้านต่าง ๆ สถานการณ์ปัญหา การบริหารจัดการน้ำตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ แนวทางการบริหารจัดการน้ำร่วมกันในอนาคต เป็นต้น

2. นำเอาชุดความรู้ที่ได้ทั้งหมดมาคัดแยกเป็นหมวดหมู่ เพื่อนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ ร่วมกัน ก่อนที่จะมีการจัดเวทีคืนข้อมูลผลการวิจัยให้กับคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับรู้และ ร่วมกันให้ข้อเสนอแนะ

3. นำผลการศึกษาวิจัยทั้งหมดมาเขียนเป็นร่างรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ และวางแผนการ ดำเนินงานศึกษาวิจัยในระยะที่ 2

ในการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ชลประทานและชาวบ้าน ในช่วงนี้ได้มีการประสานไปยัง ทีมกลไกกลาง งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ ให้เข้ามาช่วยให้ความรู้ในการเขียนรายงานวิจัย ทำให้ ปส.ชป. และชาวบ้านได้เรียนรู้กระบวนการรวบรวมข้อมูล การคัดแยกข้อมูลเพื่อนำมาเขียนเป็นรายงานวิจัยฉบับ สมบูรณ์ ทำให้ชาวบ้านและทีม ปส.ชป.มีความเข้าใจเพิ่มมากยิ่งขึ้น

4.3 ชุดความรู้พื้นที่ทั่วไป

ผลจากการที่ได้จัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดเวที การลงพื้นที่เก็บรวบรวม ข้อมูล การพูดคุยทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และอื่น ๆ ทำให้ได้ชุดความรู้พื้นที่ทั่วไปและสภาพ การบริหารจัดการน้ำของพื้นที่ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน คือ

4.3.1. สภาพพื้นที่และข้อมูลทั่วไป

1. ประวัติศาสตร์ชุมชนอำเภอแม่จรม

เดิมพื้นที่อำเภอแม่จรมอยู่ในเขตปกครองของอำเภอมืองน่าน โดยเรียกว่า “บ่อว่า” เพราะมี บ่อเกลือสินเธาว์อยู่และมีแม่น้ำว่าไหลผ่านตลอดพื้นที่ ต่อมาทางราชการเห็นว่าท้องที่แห่งนี้มีความ ทุรกันดาร การคมนาคมไม่สะดวก ต้องใช้ม้าเป็นพาหนะหรือเดินด้วยเท้า ในฤดูน้ำหลากก็ไม่สามารถไปมา หาสู่กันได้อีกทั้งเพื่อสะดวกในด้านการปกครองและการปราบปรามโจรผู้ร้ายจึงได้ตั้งพื้นที่ของ 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลหมอมือง ตำบลหนองแดงและตำบลพงษ์ เป็นกิ่งอำเภอแม่จรมในปี พ.ศ. 2512 และต่อมาได้ยกฐานะเป็นอำเภอแม่จรม ในวันที่ 12 เมษายน 2520 ตามชื่อของลำน้ำแม่จรม ที่ไหลผ่านพื้นที่ตำบลหนองแดง และตำบลหมอมือง ต่อได้มีพระราชกฤษฎีกา ลงวันที่ 16 มีนาคม 2526 ให้โอนตำบลพงษ์ที่อยู่เขตการ

ปกครองอำเภอแม่จริม ไปขึ้นอยู่กับการปกครองของกิ่งอำเภอสันติสุข และต่อมามีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น จึงมีการแยกตำบล หมู่บ้านขึ้นตามไปด้วย ขณะนี้อำเภอแม่จริม มีตำบลในการปกครองจำนวน 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลหนองแดง (ซึ่งเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอแม่จริม) ตำบลหมอมือง ตำบลน้ำพาง ตำบลน้ำปาย และตำบลแม่จริม มีประชากรรวมทั้งสิ้น 16,417คน จำแนกเป็นชาย 8,396 คน และหญิง 8,021 คน โดยแยกตามตำบล ดังนี้

ตำบล	ประชากรชาย	ประชากรหญิง	ประชากรรวม
หนองแดง	2,213	2,118	4,401
หมอมือง	1,216	1,213	2,429
น้ำพาง	2,766	2,618	5,384
น้ำปาย	1,033	982	2,015
แม่จริม	1,168	1,020	2,188
รวม	8,396	8,021	16,417

ที่ตั้งและอาณาเขต

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัด ห่างจากตัวจังหวัดตามทางหลวงหมายเลข 1168 ประมาณ 38 กิโลเมตร อำเภอแม่จริม มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอสันติสุขและอำเภอบ่อเกลือ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับแขวงไชยะบูลี (ประเทศลาว)
ทิศใต้	ติดต่อกับแขวงไชยะบูลี (ประเทศลาว) และอำเภอเวียงสา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอภูเพียง

2 ข้อมูลทั่วไป ค.หมอมือง

2.1 ประวัติความเป็นมา

นานมาแล้ว สถานที่ตำบลนี้มีหมอยาพื้นเมืองหรือหมอมืองอยู่มากมาย มีความรู้ด้านตำรายาพื้นเมืองเป็นที่เลื่องลือ ต่อมามีวัวโพงตัวหนึ่งเที่ยวทำร้ายชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนไปทั่ว หมอมืองจึงได้รวมตัวกันคิดผสมยาพิษ แล้วใช้อิงวัวโพงจนได้รับบาดเจ็บและได้วิ่งหนีลงไปในหนองน้ำ ทำให้ให้น้ำแดงไปด้วยเลือด ซึ่งต่อมาชาวบ้านเรียกว่าหนองแดง ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของตำบลหนองแดง หลังจากนั้นวัวโพงได้วิ่งหนีกระเจิดกระเจิงไปตายที่ตำบลโพง ปัจจุบันเรียกว่า ตำบลพงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน

2.5 จำนวนประชากรของตำบลหมอเมือง

มีประชากรรวมทั้งสิ้น มีทั้งหมด 2,168 คน แยกเป็นหญิง 1,090 คน ชาย 1,078 คน โดยแยกจำนวนประชากรแต่ละหมู่บ้าน ได้ดังนี้ คือ

ชื่อหมู่บ้านตำบลหมอเมือง	ผู้นำหมู่บ้าน	จำนวนประชากร		รวม(คน)
หมู่ที่ 1 บ้านห้วยซ้อ	นายสุรพล สุทธิไธ	299	291	588
หมู่ที่ 2 บ้านนาเชียบ	นายมนัส สุทธิไธ	229	243	470
หมู่ที่ 3 บ้านหมอเมือง	นายวิทย์ วิชัยคำ	200	196	399
หมู่ที่ 4 บ้านทุ่งกวาง	นายเนตร มัคพันธ์	200	187	387
หมู่ที่ 5 บ้านบวกแรด	นายสมคุณ นวลด้ว	185	194	382
หมู่ที่ 6 บ้านห้วยบง	นายวัชรินทร์ คำหน้อย	102	93	195
รวม		1,078	1,090	2,168

2.6 สภาพทางเศรษฐกิจ

2.6.1 อาชีพของชุมชน

อาชีพของประชากรส่วนใหญ่ในเขตตำบลหมอเมือง คือ การทำไร่ข้าว ข้าวโพด ทำนา ทำสวนยางพารา มะม่วง ถิ่นจี่ ลำไย ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และเลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ รองลงมา คือ อาชีพรับจ้างทั่วไปและอาชีพข้าราชการ

2.6.2 หน่วยธุรกิจในเขตตำบลหมอเมือง

- ปั้มน้ำมันหลอด 14 แห่ง
- โรงสีข้าวขนาดเล็ก 19 แห่ง
- ร้านค้า 38 แห่ง
- ร้านเสริมสวย 2 แห่ง
- ร้านซ่อมรถ 2 แห่ง
- ร้านอาหาร 3 แห่ง
- ร้านขายโลงศพ 1 แห่ง
- ร้านกลึงเหล็ก 2 แห่ง
- โรงงานผลิตน้ำดื่ม 1 แห่ง
- โรงงานผลิตน้ำแข็ง 1 แห่ง